

Kaznena djela i prekršaji iz zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima

Mravičić, Filip

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:228357>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-06**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

REPUBLIKA HRVATSKA
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET

Student:

Filip Mravičić

Naslov diplomskog rada:

KAZNENA DJELA I PREKRŠAJI IZ ZAKONA O
SPRJEČAVANJU NEREDA NA ŠPORTSKIM
NATJECANJIMA

Kolegij:

KAZNENO PRAVO

Mentor:

izv. prof. dr. sc.

Aleksandar Maršavelski

Zagreb, listopad 2023.

IZJAVA O IZVORNOSTI

Ja, Filip Mravičić pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Filip Mravičić v.r.

Sadržaj

1. Uvod	4
2. Pojam navijača/huligana	5
2.1. Sociološki okvir.....	5
2.2. Komparativni prikaz – borba Ujedinjenog Kraljevstva s huliganima	7
3. Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima	9
3.1. Razlozi donošenja zakona	9
3.2. Polje primjene ZSNŠN	12
4. Kaznena djela iz ZSNŠN	14
4.1. Kaznena djela	14
4.2.1. Sudjelovanje u tučnjavi ili napadu na gledatelje ili druge osobe	16
4.2.2. Organiziranje nasilja na športskim natjecanjima.....	21
4.2.3. Uništavanje stvari ili imovine na športskom natjecanju	22
4.2.4. Nepoštivanje mjera i zabrana	23
4.3. Kaznena djela propisana u Kaznenom zakonu	27
4.3.1. Javno poticanje na nasilje i mržnju.....	28
5. Prekršaji iz ZSNŠN	31
5.1. Prekršaji	31
5.2.1. Prekršaji gledatelja/navijača	33
5.2.2. Studija slučaja.....	36
5.2.2.1. Presuda općinskog prekršajnog suda u Splitu Pp-15308/2022-4	36
5.2.2.2. Presuda općinskog suda u Rijeci Pp J-473/2020-16.....	37
5.2.2.3. Presuda Visokog prekršajnog suda RH Jž-3068/2017	38
5.3. Prekršaji organizatora športskog natjecanja	41
5.4. Prekršaji vlasnika i korisnika športskih objekata i redara	44
6. Međunarodni propisi u borbi protiv huliganizma	46
6.1. Konvencije Vijeća Europe.....	46
6.2. Praksa ESLJP.....	49
6.2.1. Velkov protiv Bugarske.....	49
6.2.2. S., V. i A. protiv Danske.....	50
6.2.3. Šimunić protiv Hrvatske	52
6.2.4. Seražin protiv Hrvatske	54
6.3. Pravo EU.....	55
7. Zaključak	57

Literatura

1. Uvod

Šport je oduvijek privlačio zanimanje čovjeka. Njegova važnost prepoznata je i u Ustavu Republike Hrvatske koji u članku 69. stavku 5. propisuje da: „Država potiče i pomaže skrb o tjelesnoj kulturi i športu“¹. Također, u članku 1. stavku 2. Zakona o sportu određeno je da: „Sportske djelatnosti su djelatnosti od posebnog interesa za Republiku Hrvatsku“². Uz nedvojbene pozitivne učinke koje šport tj. bavljenje športom ili njegovo praćenje imaju za pojedinca, ono također može dovesti do negativnih i neželjenih posljedica. Kao ponajveći negativni učinak športa, točnije pojavu koja ga gotovo neizostavno prati, možemo istaknuti problem huliganizma. Huliganizam predstavlja ozbiljan izazov za sve one koji su uključeni u športsko natjecanje, ali i za društvo u cjelini. Kako bi smanjili učestalost ove negativne pojave, inspirirani pravnim propisima međunarodnih organizacija, sve više država uvodi posebne zakone koji se odnose na sprječavanje nereda na športskim natjecanjima. U ovom radu nastojat ću objasniti pojam huliganizma, navodeći njegove tipične počinitelje kao i pojavne oblike, kako u povijesti tako i danas, u Republici Hrvatskoj i svijetu. U drugom dijelu rada nastojat ću opisati pozitivnopravnu regulaciju huliganizma na športskim natjecanjima u Republici Hrvatskoj, odnosno Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima³ (dalje u tekstu: ZSNŠN) kao temeljni pravni izvor, uz osvrt na Kazneni zakon⁴ (dalje u tekstu KZ). Također, spomenut ću par presuda domaćih sudova koji su odlučivali o prekršajima iz domene huliganizma. Naposljetku, dotaknut ću se i presuda Europskog suda za ljudska prava, te propisa međunarodnih organizacija koji reguliraju sprječavanje nereda i osiguravanje sigurnosti na športskim natjecanjima.

¹ Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine br. 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.

² Zakon o sportu, Narodne novine br. 141/22.

³ Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima, Narodne novine br. 117/03, 71/06, 43/09, 34/11, 114/22.

⁴ Kazneni zakon, Narodne novine br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22.

2. Pojam navijača/huligana

2.1. Sociološki okvir

Huliganizam u sportu mogli bismo odrediti kao skupinu ljudi koji nanose štetu, bol i različite vrste tjelesnih povreda drugoj (protivničkoj) skupini ili pojedincima. Nasilje je povezano sa sportom, i to ono nasilje koje se tiče ljudskoga tijela, kao i druge vrste nasilja, te ono predstavlja važan pokazatelj sadašnje europske kulture u različitim oblicima. Takvo nasilje simbolizira i uistinu je grub odraz napetosti prisutne u svakome društvu⁵. Najstariji spomen o sukobima između suparničkih navijača nalazimo u zapisu kojim se opisuje događaj u Pompejima 59. godine. Skupina gledatelja iz Nucerijske i Pompejske su se sukobili tijekom gladijatorskih igara. Sukob je započeo međusobnim uvredama, nakon čega su skupine nastavile nered bacanjem kamenja. Naposljetku, neredi su se pretvorili u oružani sukob koji je rezultirao velikim brojem ubijenih i ozlijeđenih osoba⁶. Primjer huliganizma iz srednjeg vijeka predstavlja i brutalna sportska igra calcio fiorentino tj. svojevrsna inačica nogometa koja se igrala u Firenci između 16. i 18. stoljeća. Tijekom održavanja te igre poduzimale su se mjere održavanja reda među gledateljima kao što su, primjerice, odvajanje suparničkih navijača, nazočnost redarstvenih snaga i zabrana ulaska navijača u igralište, pri čemu su mnoge od njih prisutne i danas prilikom održavanja športskih natjecanja⁷. Ovo su samo neki od primjera koji pokazuju kako huliganizam nije samo tekovina modernog doba, već pojava koja je duboko vezana uz športska natjecanja od njihovih samih početaka.

Huliganizam danas predstavlja poprilično predvidiv oblik delikta nasilja, počinjen od strane navijačkih skupina i to usprkos snagama osiguranja i to najčešće na utakmicama tzv. visokog rizika, na kojima su se fizičko i posebice verbalno nasilje, kako u Republici Hrvatskoj tako i u mnogim drugim državama, pokazali kao neizbježni. Radi se o deliktu koji se u velikoj

⁵ Bodin, Dominique; Robene, Luc; Stéphane, Héas: Sport i nasilje u Europi, Zagreb, 2007. str. 162.

⁶ Ibid., str. 21.

⁷ Nimac, Krešimir: Sprječavanje nereda na športskim natjecanjima – zakonska regulativa u Republici Hrvatskoj i nekim europskim zemljama, Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku, br. 3-4/2016., str. 120.

većini slučajeva čini u skupini (sudioništvo), pri čemu su počinitelji uglavnom u alkoholiziranom stanju i/ili pod utjecajem droga. U ulozi žrtve najčešće se pojavljuju pripadnici suparničkih navijačkih skupina ili djelatnici policije. Međutim, a što je osobito zabrinjavajuće, nerijetko se kao žrtve javljaju i slučajni prolaznici. Kao prosječni profil počinitelja pojavljuje se maloljetnik ili mlađa osoba koja je skoro uvijek muškog spola. Sami pojedinci, koji su uglavnom članovi navijačkih skupina, ne moraju biti skloni nasilnom ponašanju i agresivnih crta ličnosti, no svakako su podložni dinamici skupine⁸. Huligani, koje u pravilu nalazimo kod grupnih sportova (ponajprije kod onih najpopularnijih kao što su nogomet i košarka), svoje grupe nazivaju „navijačkim skupinama“, a sebe deklariraju prvenstveno kao „navijače“, a ne kao huligane.

Pojam navijač širi je od pojma huligan, a jednostavno bismo ga mogli odrediti kao pojedinca koji navijanjem, praćenjem, sponzoriranjem ili na neki drugi način iskazuje podršku određenom pojedincu, sportskom klubu i/ili reprezentaciji. Najpoznatiju podjelu navijača napravio je sociolog Dražen Lalić prema kojem navijače možemo podijeliti u pet kategorija: navijači-navijači, navijači iz trenda, navijači-novaci, navijači-politički aktivisti i navijači-nasilnici. Za potrebe ovog rada, najzanimljiviji su nam tzv. navijači-nasilnici. Ova skupinu karakterizira veoma agresivno ponašanje, pri čemu športska natjecanja koristi kako bi ostvarila svoju nasilnu afirmaciju. Stadion i gradske ulice predstavljaju optimalan ambijent za nasilničko pražnjenje nagomilane energije, a okolnost da je prikriven u masi navijaču omogućava (olakšava) stvaranje nereda, pri čemu je značajno smanjena mogućnost da za to bude otkriven i kažnjen. Smatra kako inicirajući nasilje jača svoju afirmaciju unutar grupe i među vršnjacima⁹. Kod većine navijača protupravna ponašanja povezana su s konzumiranjem alkoholnih pića, a u

⁸ Derenčinović, Davor; Getoš, Anna-Maria: Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava, Zagreb, 2008. str. 104.

⁹ Lalić, Dražen, citirano prema: Banić Kasalo, Filip: Nogometni huliganizam i reakcija društva: politika Margaret Thatcher iz suvremene perspektive (diplomski rad branjen na Kineziološkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu), rujan 2016. str. 5.

posljednje vrijeme sve je prisutnije konzumiranje opojnih droga (najčešće marihuane i metamfetamina) pri čemu su takvi navijači i znatno agresivniji¹⁰.

2.2. Komparativni prikaz – borba Ujedinjenog Kraljevstva s huliganima

Huliganizam nije lokalna pojava rezervirana samo za Republiku Hrvatsku, već predstavlja globalni fenomen svojstven manje-više svim kulturama i područjima. Kao najveću tragediju vezanu uz huliganizam možemo istaknuti onu iz 1964. godine koja se dogodila na stadionu u Limi (Peru). Tada su navijači Perua nezadovoljni sudačkom odlukom, odlučili preskočiti ogradu, uletjeti u teren i obračunati se sa sucem, a što je dovelo do sukoba s policijom. Kako bi spriječila daljnji ulazak navijača u teren, policija je odlučila pošpricati suzavcem preostale navijače na toj tribini. U pokušaju izlaska sa stadiona, mnogi navijači su bili pregaženi. Taj događaj rezultirao je s najmanje 328 umrlih i 500 ranjenih¹¹. Na području Europe, kao najbolji primjer države koja je imala velikih problema s huliganizmom (uglavnom povezanim s nogometom), ali i isto tako države koja je taj problem prilično uspješno riješila možemo istaknuti Englesku. U toj državi je 1970-ih i 1980-ih došlo do ekonomske krize popraćene inflacijom i nepopularnim mjerama štednje. Nogomet postaje sredstvo izražavanja socijalne i ekonomske izgubljenosti mladih koji su isključeni iz društva¹². Navedeni čimbenici pridonijeli su nastanku najpoznatije tragedije na nogometnim utakmicama.

Događaj se odvio 29. svibnja 1985. godine na stadionu Heysel u Brusellesu. Radilo se o finalu Kupa prvaka između Liverpoola i Juventusa. Nastanku tragedije pripomogla je i loša podjela karata koja je dovela do toga da su suparnički međusobno ispremiješani. Nakon

¹⁰ Dr. sc. Damir Primorac, Željko Duvnjak, Stipe Roso: Neki aspekti prekršaja prema zakonu o sprječavanju nereda na sportskim natjecanjima, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 47, br. 2/2010., str. 341.

¹¹ Lima 1964: The world's worst stadium disaster, dostupno na: <https://www.bbc.com/news/magazine-27540668>, 8. srpnja 2023.

¹² Banić Kasalo, Filip: Nogometni huliganizam i reakcija društva: politika Margaret Thatcher iz suvremene perspektive (diplomski rad branjen na Kineziološkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu), rujan 2016, str. 20.

početnih provokacija navijača Juventusa sukob je eskalirao kad je grupa Liverpoolovih navijača probila zaštitnu ogradu, time ušavši u sektor u kojem su bili navijači Juventusa. U strahu od osвете zabrinuti za svoju sigurnost, Juventusovi navijači nasrnuli su na vanjski zid stadiona, koji se pod njihovom težinom srušio. To je rezultiralo smrću 39 ljudi, a više od 600 ljudi je bilo ozlijeđeno. Juventusovi navijači, koji su se nalazili na drugoj strani stadiona, pokušali su se probiti do mjesta incidenta, i tako pomoći svojim kolegama, pri čemu je došlo do obračuna s policijom koji je trajao duže od dva sata¹³. Nekoliko dana nakon tragedije, premijerka Ujedinjenog Kraljevstva Margareth Thatcher zahtijevala je od Engleskog nogometnog saveza da zabrani sudjelovanje u europskim natjecanjima svim engleskim nogometnim klubovima. Želju joj je ispunila Unija europskih nogometnih saveza (UEFA) koja je izrekla zabrane sudjelovanja u europskim natjecanjima svim engleskim nogometnim klubovima u trajanju od pet godina, a za Liverpool još dodatnih godinu dana¹⁴.

U Engleskoj je već postojao Zakon o nogometnim navijačima u kojem je bilo propisano više prekršaja i kaznenih djela koje mogu počinuti nogometni navijači ili organizatori nogometnih utakmica. Međutim, tragedija na Heyselu poslužila je kao pokretač i jedan od glavnih razloga za ubrzano donošenje Europske konvencije o nasilju i nedoličnom ponašanju gledatelja na sportskim priredbama, posebice na nogometnim utakmicama (Konvencija br. 120)(*European Convention on Spectator Violence and Misbehaviour at Sports Events and in particular at Football Matches*)¹⁵ koja je stupila na snagu 1. studenog 1985. godine. Nakon donošenja Konvencije kod mnogih država slijedi uređenje nacionalnih zakonodavstava u cilju osiguranja sigurnosti gledatelja, natjecatelja i ostalih sudionika sportskih natjecanja. Tako je Engleska već 1985. godine donijela Zakon o sportskim priredbama, a 1986. Zakon o javnom

¹³ Heysel disaster: English football's forgotten tragedy? dostupno na: <https://www.bbc.com/news/uk-england-merseyside-32898612>, 8. srpnja 2023.

¹⁴ Rowland, Chris: From where I was standing: A Liverpool's supporter view of the Haysel Stadium tragedy, 2009

¹⁵ European Convention on Spectator Violence and Misbehavior at Sports Events and in particular at Football Matches, <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Htm/120.htm>, 8. srpnja 2023.

redu i miru¹⁶. Margareth Thatcher je odlučila uvesti „automatski zatvor“ za huliganske ispade. Također, povećala je ovlasti policije u svrhu sprječavanja nereda, te je ujedno i obvezala izgređnike da se prije utakmica moraju javljati u policijsku postaju. Ove mjere, uz drastično povećanje novčanih kazni, dovele su do značajnog smanjenja navijačkih izgređa. Za najupornije izgređnike bile su predviđene zabrane odlaska na utakmice, a zatvorske kazne u slučaju recidiva bile su sve dulje. Tako je Engleska od „kolijevke nogometa“ (kako oni sami sebi vole tepati), ali ujedno i kolijevke huliganizma postala država s poprilično kazališnom atmosferom na utakmicama (što joj mnogi danas predbacuju). Međutim, engleski huligani svoje su ispade ostavili za gostujuće utakmice u ostalim europskim gradovima¹⁷.

3. Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima

3.1. Razlozi donošenja zakona

Republika Hrvatska također nije bila imuna na huliganske ispade, koji su bili naročito izraženi u razdoblju druge Jugoslavije, gdje su sportska borilišta služila za obranu nacionalnog identiteta i izražavanje nacionalne pripadnosti. Sukobe rivalskih skupina pratili su nacionalizam, šovinizam, primitivizam i ostali oblici isključivosti¹⁸. U tom sukobu prednjačili su *Delije* (navijači FK Crvena Zvezda) i *Grobari* (navijači FK Partizan Beograd) s jedne strane, i *Torcida* (navijači HNK Hajduk) i *Bad Blue Boysi* (navijači GNK Dinamo). Od mnogobrojnih sukoba zasigurno je najznačajniji onaj koji se dogodio 13. svibnja 1990. godine (nedugo nakon prvih višestranačkih izbora u Hrvatskoj) u Zagrebu na stadionu Maksimir tijekom utakmice Dinamo i Crvene Zvezde. Ukratko, navijači Crvene Zvezde krenuli su u rušilački pohod na južnoj tribini Maksimira nastojeći se probiti do mjesta gdje su bili *Bad Blue Boysi (BBB)*.

¹⁶ op. cit. (bilj. 7.), str. 121.

¹⁷ Primjerice nedavni događaj prilikom kojeg su engleski navijači ususret prijateljskom ogledu s reprezentacijom Nizozemske, u alkoholiziranom stanju gađali prolaznike bocama i bacali bicikle u kanal.

¹⁸ Nikač, Željko; Vanda, Božić: Krivičnopravni okvir za borbu protiv huliganizma, nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim manifestacijama u Srbiji i Hrvatskoj, Izlaganje sa naučnog skupa, str. 2.

Probivši zaštitnu ogradu počeli su napadati Dinamove navijače stolicama i noževima. Ostali domaći navijači koji su bili na suprotnoj strani stadiona, srušili su ogradu na sjeveru i upali u teren kako bi se suprotstavili *Delijama*. Nakon proboja u teren, *BBB*-ovci su bili napadnuti od policije, koja nije pokazala sličan entuzijazam kako bi obuzdala *Delije*. Sat vremena kasnije, s desecima ozlijeđenih, bitka je završila¹⁹.

Nakon uspostavljanje samostalne Republike Hrvatske huliganski sukobi nastavili su se između domaćih navijača kao izraz „regionalne netrpeljivosti“. Kao primjer, možemo istaknuti događaj od 3. svibnja 2000. godine na stadionu Poljud u Splitu. *Torcida* je počela rušiti ogradu prema zapadu kako bi potrčala prema južnoj tribini na kojoj su se nalazili *Bad Blue Boysi*. Nakon što je oграда pala, *Torcida* je krenula ka jugu, a policija je odlučila spriječiti sukob uporabom suzavca²⁰. Međutim, izgređi domaćih navijačkih skupina nisu bili vezani samo za područje Republike Hrvatske, već se pojavljuju i u inozemstvu. Jedan od primjera je i tučnjava u Milanu 2000. godine između *BBB* i talijanskih policajaca koja je rezultirala deportacijom određenih huligana uz zabranu ponovnog posjećivanja Italije. Kao primjer da huliganizam ne uključuje samo fizičko nasilje, zgodno je spomenuti događaj koji se zbio na prijateljskoj utakmici između reprezentacija Italije i Hrvatske, tijekom koje su se hrvatski navijači na tribini rasporedili u oblik kukastog križa²¹.

Možda i najstrašnji primjer navijačkog nasilja, predstavlja nedavni događaj koji se zbio 21. svibnja 2022. godine na benzinskoj postaji Desinec, nakon nogometne utakmice između GNK Dinamo i HNK Hajduk. Zbog toga što su bili spriječeni unijeti transparente na tribinu, pripadnici navijačke skupine *Torcida* odlučili su odbiti nazočiti utakmici, te se vratiti u Split.

¹⁹ Godišnjica neodigrane utakmice Dinamo i Zvezde: 21 godina od velikih nereda na Maksimiru, dostupno na: <https://www.index.hr/sport/clanak/godisnjica-neodigrane-utakmice-dinama-i-zvezde-21-godina-od-velikih-nereda-na-maksimiru/551543.aspx>, 8. srpnja 2023.

²⁰ Najveći navijački neredi, dostupno na: <https://www.vecernji.hr/sport/najveci-navijacki-neredi-809894>, 8. srpnja 2023.

²¹ Kukasti križ načinjen od hrvatskih huligana, dostupno na: <https://www.vecernji.hr/sport/kukasti-kriz-nacinjen-od-hrvatskih-huligana-822517>, 8. srpnja 2023.

Na povratku u Split na benzinskoj postaji Desinec na auto-cesti, nekoliko stotina pripadnika *Torcide* napalo je 16 policijskih službenika koji su osiguravali benzinsku postaju i tako blokiralo auto-cestu. Kako bi od sebe odbili napad, policijski djelatnici upotrijebili su i vatreno oružje, što je za posljedicu imalo teške tjelesne ozljede nekoliko pripadnika *Torcide*. Napad je rezultirao ozljedama 35 osoba s obje strane, zbog čega je više desetaka osoba uhićeno, a postupak je i dalje u tijeku. Dok se cjelokupna javnost zgražala nad opisanim ponašanjem kako policije tako i navijača, navijači su ukazivali na loš tretman kojem su bili izloženi na stadionu, koji se odnosi na nemogućnost obavljanja fizioloških potreba, nedostatak hrane i vode i dugo čekanje ispred stadiona²².

Do donošenja Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima u svrhu sprječavanja, suzbijanja i sankcioniranja nereda na športskim natjecanjima služile su neke odredbe Kaznenog zakona Republike Hrvatske, Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira²³, Zakona o javnom okupljanju²⁴ i Prekršajnog zakona²⁵ (u daljnjem tekstu: PZ)²⁶. Primjerice, u članku 6. Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira bilo propisano da: „tko se na javnom mjestu ponaša na naročito drzak i nepristojan način vrijeđajući građane ili narušavajući njihov mir, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u protuvrijednosti domaće valute od 50 do 350 DEM ili kaznom zatvora do 30 dana“. Također, u članku 13. istog Zakona određeno je da: „Tko se na javnom mjestu tuče, svađa, viče ili na drugi način remeti javni red i mir, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u protuvrijednosti domaće valute od 50 do 200 DEM ili kaznom zatvora do 30 dana“. U članku 18. Zakona o javnom okupljanju propisana je zabrana nošenja oružja ili predmeta pogodnih za nanošenje ozljeda, alkoholnih pića, kao i

²² Nimac, Krešimir, Žganjer, Joško: Analiza protokola o sigurnosti na utakmicama visokog rizika, Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku, 3-4/2022., str. 187.

²³ Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira, Narodne novine br. 5/90, 30/90, 47/90, 29/94.

²⁴ Zakon o javnom okupljanju, Narodne novine br. 128/99, 90/05.

²⁵ Prekršajni zakon, Narodne novine br. 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18, 114/22.

²⁶ Margetić, Mirjana; Borovec, Krunoslav: Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima-preventivne i represivne mjere sudova i policije, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 22, br. 2/2015., str. 590.

odora, dijelova odore, odjeću, oznake ili druga obilježja kojima se poziva ili potiče na rat ili uporabu nasilja, na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju ili bilo koji oblik nesnošljivosti.

Kako se broj protupravnih ponašanja na športskim natjecanjima svakodnevno povećavao, bilo je potrebno donijeti jedinstveni zakon koji bi regulirao protupravna ponašanje uoči, za vrijeme i nakon održavanja športskih natjecanja. Statistički podaci Ministarstva unutarnjih poslova iz 2001. godine (dvije godine prije donošenja ZŠNSN) pokazuju kako je zabilježeno ukupno 47 navijačkih izgređa. Izgređi su rezultirali ozljedama 89 osoba, pri čemu je oštećeno 20 autobusa, 36 policijskih vozila. Ukupno je privedeno 337 navijača, podnijeto 47 kaznenih prijava i 228 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka²⁷. Dok je ranije najveći broj protupravnih ponašanja bio na športskim natjecanjima i neposredno u njihovoj blizini, uočeno je da su se protupravna ponašanja proširila i to na prijevozna sredstva tijekom putovanja na športska natjecanja i na ugostiteljske objekte koji se nalaze na njihovom putu²⁸. Zbog svega navedenog uočena je potreba donošenja jedinstvenog zakona, što je i učinjeno na sjednici Hrvatskog sabora 15. srpnja 2003. godine kada je usvojen Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima, a koji je na snagu je stupio 23. srpnja 2003. godine.

3.2. Polje primjene ZŠNSN

Kao temeljna svrha ZŠNSN u članku 1. istaknuto je: „osiguravanje sigurnosti gledatelja, natjecatelja i drugih sudionika športskog natjecanja ili športske priredbe i stvaranje okruženja koje sprječava, suzbija i sankcionira nedolično ponašanje, nered, te nasilje, prije, za vrijeme i nakon športskog natjecanja ili športske priredbe, zaštita gledatelja koji se dolično ponašaju, zaštite drugih građana i njihove imovine, imovine pravnih osoba te stvaranje uvjeta da športsko natjecanje ili športska priredba što više pridonosi kvaliteti života građana, osobito mladeži“.

²⁷ Podaci su bili sadržani u nacrtu Prijedloga Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima – www.vlada.hr

²⁸ Primorac, Damir: Šport i protupravna ponašanja, u: Kačer, Hrvoje (ur.), Uvod u sportsko pravo, Zagreb, 2009, str. 320.

Zakonom se nastoji prevenirati protupravno i neprihvatljivo ponašanje pojedinaca na športskim natjecanjima koji tim ponašanjem onemogućuju drugima da ih neometano prate i svojim protupravnim ponašanjem iskrivljuju sliku o istinskim navijačima športskih klubova²⁹. U ZSNŠN se, između ostalog, uređuju protupravna ponašanja koja se mogu ostvariti prije, za vrijeme i nakon športskog natjecanja ili športske priredbe, te sankcije za ta protupravna ponašanja. Ono što ZSNŠN čini *lex specialis* u odnosu na Kazneni zakon, Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira, Zakon o javnom okupljanju ili neki drugi propis koji uređuje protupravna ponašanja, jest njegovo polje primjene. Tako ZSNŠN, kao što je već navedeno, sadrži odredbe o protupravnim ponašanja, ali samo o onima koji se dogode prije, za vrijeme i nakon športskog natjecanja ili športske priredbe. Postavlja se pitanje: „što je to športsko natjecanje?“. U skladu s načelom zakonitosti, propisanim u članku 2. KZ: „Nitko ne može biti kažnjen za djelo koje prije nego je počinjeno nije bilo utvrđeno zakonom ili međunarodnim pravom kao kazneno djelo, niti mu se može izreći kazna ili druga kaznenopravna sankcija koja nije bila određena zakonom“. Isto načelo sadrži i Prekršajni zakon³⁰. Načelo zakonitosti, između ostalog, uključuje zahtjev *nullum crimen, nulla poena sine lege certa* (propisi o prekršaju i sankciji moraju biti određeni)³¹. Prema tom zahtjevu elementi kaznenopravne (prekršajopravne) norme moraju biti određeni i jasni svima na koje se odnose. Neodređeni zakoni u tom smislu predstavljaju rizik od preširoka tumačenja koje zadire u zabranjenu analogiju. Međutim, zakon se neće smatrati neodređenim ako se iz *blanketnog* propisa adresati pravne norme mogu upoznati sa sadržajem norme i sukladno tome prilagoditi svoje ponašanje.³² Poštujući zahtjev *nullum crimen, nulla poena sine lege certa*, ZSNŠN u

²⁹ op. cit. (bilj.26.), str. 615.

³⁰ Članak 2. stavak 3. PZ: Nitko ne može biti kažnjen niti se prema njemu može primijeniti druga prekršajopravna sankcija za djelo koje prije nego je bilo počinjeno nije bilo zakonom ili međunarodnim pravom ili odlukom jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave određeno kao prekršaj i za koji zakonom ili odlukom jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave nije bilo propisano koja se vrsta i mjera prekršajopravne sankcije počinitelju može izreći, odnosno primijeniti“.

³¹ Veić, Petar; Gluščić, Stjepan: Prekršajno pravo – opći dio, Zagreb, 2013, str. 18.

³² Horvatić, Željko; Derenčinović, Davor; Cvitanović, Leo: Kazneno pravo – opći dio I, Zagreb, 2016, str. 133.

članku 3. propisuje što se to ima smatrati športskim natjecanjem: „Športskim natjecanjem u smislu ovoga Zakona smatra se svako pojedino natjecanje u okviru sustava športskih natjecanja uspostavljenog na temelju Zakona o športu, u kome se natječu domaći i gostujući športski klub, međunarodno natjecanje organizirano na području Republike Hrvatske, natjecanje u sustavu europskih i svjetskih športskih organizacija, natjecanje za koje postoji procjena mogućnosti izbijanja nereda i nasilja te natjecanje u inozemstvu u kojem sudjeluje reprezentacija ili športski klub iz Republike Hrvatske“. Ta definicija različita je od one koju nalazimo u članku 61. stavku 1. Zakonu o sportu prema kojem je „športsko natjecanje organizirano natjecanje sportskih ekipa ili sportaša pojedinaca koje organizira i vodi pravna ili fizička osoba ovim Zakonom ovlaštena za organiziranje i vođenje športskog natjecanja“. Ovlaštena osoba iz prethodne rečenice (organizator športskog natjecanja) može biti: Hrvatski olimpijski odbor, nacionalni sportski savez ili neka druga pravna osoba, a čije određenje je važno zbog određenih obveza i protupravnih ponašanja koje je ZSNŠN predvidio za organizatora, o čemu će više riječi biti kasnije. Slijedom navedenog, možemo zaključiti kako ZSNŠN posebnim propisivanjem mjesta odnosno vremena prilikom kojeg protupravno ponašanje mora biti počinjeno, predstavlja *lex specialis* i time isključuje primjenu odredbi drugih zakona kojima se propisuju (skoro) identična protupravna ponašanja.

4. Kaznena djela iz ZSNŠN

4.1. Kaznena djela

U članku 1. KZ propisano je da: „Kaznena djela i kaznenopravne sankcije propisuju se samo za ona ponašanja kojima se tako povređuju ili ugrožavaju osobne slobode i prava čovjeka te druga prava i društvene vrijednosti zajamčene i zaštićene Ustavom Republike Hrvatske i međunarodnim pravom da se njihova zaštita ne bi mogla ostvariti bez kaznenopravne prisile“. Od samog početka primjene ZSNŠN pa sve do danas policijski djelatnici suočavali su se s raznim oblicima protupravnih ponašanja koja su se odvijala na športskim natjecanjima. Među

njima najviše je prednjačilo posjedovanje ili konzumiranje alkoholnih pića i droga posjedovanje i bacanje pirotehničkih sredstava, sudjelovanje u tučnjavi i neredima i dr. Izmjene i dopune ZSNŠN dovele su do smanjenja nereda na stadionima u Republici Hrvatskoj, međutim došlo je do povećanja broja nereda navijačkih skupina tijekom njihovih putovanja na športsko natjecanja i pri povratku s istog, kako u Hrvatskoj, tako i u inozemstvu³³. Prva verzija ZSNŠN sadržavala je odredbe o protupravnim ponašanjima koja su bili okarakterizirani kao prekršaji, dok nijedno protupravno ponašanje nije bilo označeno kao kazneno djelo. Ta „pogreška“ ispravljena je 2011. godine Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima³⁴ koji uvodi kaznena djela: sudjelovanja u tučnjavi ili napadu na gledatelje ili druge osobe; organiziranje nasilja na športskim natjecanjima; uništavanje stvari ili imovine na športskom natjecanju, te nepoštivanje mjera i zabrana. Naravno, katalog kaznenih djela iz ZSNŠN ne obuhvaća sva kaznena djela koja se mogu počinuti prije, za vrijeme i nakon športskog natjecanja, već su ona propisana i u KZ, koji kao *lex generalis* predviđa i ostale pretpostavke potrebne za postojanje kaznene odgovornosti počinitelja.

Tablica 1. Punoljetne osobe osuđene prema kaznenim djelima za vremenski period od 2016. godine pa do 2021. godine³⁵.

Zakon o sprječavanju nereda na	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.

³³ Primorac, Damir; Konjić, Zdenko; Blaće, Katija: Kaznena djela u Zakonu o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima s osvrtom na mjere opreza prema Zakonu o kaznenom postupku, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 48, br. 4/2011., str. 828.

³⁴ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima, Narodne novine br. 34/11

³⁵ Statistička izvješća Državnog zavoda za statistiku, (2020), dostupno na: www.dzs.hr (5.7.2022.), citirano prema: Domić, Hrvoje: Kaznenopravni i prekršajopravni aspekti sprječavanja nereda na nogometnim stadionima, Završni rad, Zagreb, 2022, str. 69.; Za 2017., 2019., 2020. i 2021. godinu nema dostupnih podataka.

športskim natjecanjima						
Osuđeni počinitelji	16	--	3	--	--	--

4.2.1. Sudjelovanje u tučnjavi ili napadu na gledatelje ili druge osobe

Prvo kazneno djelo iz ZSNŠN je sudjelovanje u tučnjavi ili napadu na gledatelje ili druge osobe. U članku 31.a stavku 1. ZSNŠN propisano je da: „Tko za vrijeme odlaska na športsko natjecanje, trajanja športskog natjecanja ili povratka sa športskog natjecanja sudjeluje u tučnjavi ili napadu na druge gledatelje, redare, službene osobe organizatora natjecanja, športaše ili druge osobe, uslijed čega je neka osoba teško tjelesno ozlijeđena, kaznit će se za samo sudjelovanje kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine“. Radi se o tzv. komisivnom deliktu koji pretpostavlja aktivno djelovanje počinitelja, odnosno radnju ili radnje kojima počinitelj postupa protivno zabranjujućoj (prohibitivnoj) normi³⁶. Ovo kazneno djelo može biti počinjeno isključivo s namjerom. Kao počinitelji ovog kaznenog djela javljaju se osobe koje su sudjelovale u tučnjavi ili napadu na druge gledatelje, redare, službene osobe organizatora natjecanja, športaše ili druge osobe. Dakle, počinitelj ovog kaznenog djela može biti svaka osoba (*delictum communium*)³⁷. Tučnjava iz zakonskog opisa ovog kaznenog djela označava fizičko obračunavanje barem triju ili više osoba³⁸. S druge strane, napad predstavlja svaku konkretnu i opasnu ljudska radnja koja je upravljena na ugrožavanje ili povredu zaštićenog pravnog dobra (u ovom slučaju na život ili tijelo)³⁹. Također, za ispunjenje bića ovog kaznenog djela, kako je već opisano, potrebno je da do tučnjave ili napada dođe za vrijeme odlaska na

³⁶ Horvatić, Željko; Derenčinović, Davor; Cvitanović, Leo: Kazneno pravo – opći dio 2, Zagreb, 2017, str. 12.

³⁷ op. cit. (bilj. 33), str. 830.

³⁸ Pavlović, Šime: Kazneni zakon, Rijeka, 2015, str. 639.

³⁹ Ibid.

športsko natjecanje, trajanja športskog natjecanja ili povratka sa športskog natjecanja. Tučnjava treba predstavljati jednu cjelinu. Stoga, primjerice, okolnost da je neki sudionik u tučnjavi napustio istu nekoliko minuta prije nego li je nastupila teška tjelesna ozljeda ili smrt osobe, prilikom čega je tučnjava neprekidno trajala cijelo vrijeme, ne bi oslobađala sudionika od odgovornosti za počinjenje ovog kaznenog djela.

Kako bi se radilo o opisanom kaznenom djelu, potrebno je da se prilikom tučnjave ili napada ostvari konkretna posljedica tj. teška tjelesna ozljeda napadnute osobe. Definicija teške tjelesne ozljede iz članka 118. KZ je negativna, te bi ona imala predstavljati ozljedu koja nema obilježja koja odgovaraju osobito teškoj tjelesnoj ozljedi⁴⁰, a po svojoj težini prelazi svojstva tjelesne ozljede iz članka 117 KZ⁴¹. Posljedica (teška tjelesna ozljeda) predstavlja objektivni uvjet kažnjivosti bez čijeg postojanja nema kaznenog djela. Na taj je način omogućeno lakše kažnjavanje osoba koje su sudjelovali u tučnjavi s opisanom posljedicom, naročito u „masovnim“ tučnjavama koje su uobičajene prilikom navijačkih obračuna, pri čemu bi bilo izuzetno teško odrediti koja je točno određena osoba uključena u tučnjavu, uistinu i prouzrokovala tešku tjelesnu ozljedu. Međutim, ta posljedica ne mora biti obuhvaćena počiniteljevom namjerom. To bi značilo da počinitelj može biti osuđen za ovo kazneno djelo, bez obzira na to je li on svojim sudjelovanjem u tučnjavi htio nanijeti tešku tjelesnu ozljedu drugom sudioniku tučnjave ili drugoj osobi, znači bitno je samo njegovo sudjelovanje u tučnjavi. Tako ističe i Vrhovni sud Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu VSRH): „Što se tiče postojanja namjere valja istaći da je točno da se kazneno djelo može počinuti s namjerom kao oblikom krivnje, ali se ona odnosi na svijest i htijenje počinitelja da sudjeluje u tučnjavi u kojoj postoji opasnost da netko smrtno strada, odnosno bude osobito teško tjelesno ozlijeđen, a

⁴⁰ (1) „Ako je kaznenim djelom iz članka 116. stavka 1. i 2. i članka 118. stavka 1. ovoga Zakona doveden u opasnost život ozlijeđenog, ili je uništen ili trajno i u znatnoj mjeri oslabljen koji važan dio njegova tijela ili koji važan organ, ili je prouzročena trajna nesposobnost za rad ozlijeđenog, ili trajno i teško narušenje njegova zdravlja, trajna iznakaženost ili trajna nesposobnost za reprodukciju, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina“.

⁴¹ (1) „Tko drugoga tjelesno ozlijedi ili mu naruši zdravlje kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine“.

posljedica je objektivni uvjet kažnjivosti, što znači da ne treba biti obuhvaćena krivnjom⁴². S druge strane ako je sudionik u tučnjavi postupao skrivljeno u odnosu na posljedicu, bilo da je ona namjeravana ili obuhvaćena njegovim nehajem, neće odgovarati za sudjelovanje u tučnjavi, već za kazneno djelo povređivanja (teška tjelesna ozljeda ili osobito teška tjelesna ozljeda)⁴³. Naravno, odluku o tome radi li se o tjelesnoj ozljedi ili teškoj tjelesnoj ozljedi, a što je potrebno za ocjenu je li došlo do ostvarivanja objektivnog uvjeta kažnjivosti, a samim tim i nužne pretpostavke za ostvarivanje zakonskog opisa ovog kaznenog djela, donijet će sudski vještaci. U slučaju tučnjave koja ne bi rezultirala teškom tjelesnom ozljedom ne bi radilo o prethodno opisanom kaznenom djelu, već o prekršaju iz članka 13. Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira⁴⁴.

Za postojanje kaznenog djela nije bitno jeli ozlijeđena osoba bila sudionik tučnjave ili osoba izvan tučnjave. Također, da bi osoba bila osuđena za ovo kazneno djelo ona ne mora biti fizički sudionik tučnjave⁴⁵. Stoga, sudionik tučnjave prema mišljenju VSRH, može biti i osoba koja promatra tučnjavu iz neposredne blizine i „navija“ za određenu skupinu koja u toj tučnjavi fizički sudjeluje. Međutim, počinitelj ovog kaznenog djela ne može biti osoba koja je sudjelovala u tučnjavi i koja je jedino teško tjelesno ozlijeđena, ali ako je osim te osobe, još netko drugi teško tjelesno ozlijeđen ili je pak prouzročena smrt neke osobe, tada ta osoba može kazneno odgovarati⁴⁶.

U članku 31.a stavku 2. ZSNŠN propisani je teži (kvalificirani) oblik kaznenog djela sudjelovanja u tučnjavi ili napadu na gledatelje ili druge osobe. Postojanje kvalificiranog oblika

⁴² VSRH, presuda poslovni broj: I Kž-193/08-10 od 22. listopada 2008. godine

⁴³ Cvitanović, Leo; Derenčinović, Davor; Turković, Ksenija; Munivrana Vajda, Maja; Dragičević Prtenjača, Marta; Maršavelski, Aleksandar; Rokсандić Vidlička, Sunčana: Kazneno pravo – posebni dio, Zagreb, 2018, str. 129.

⁴⁴ (1) „Tko se na javnom mjestu tuče, svađa, viče ili na drugi način remeti javni red i mir, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od 300,00 do 2000,00 eura ili kaznom zatvora do 30 dana“.

⁴⁵ Tako ističe VSRH u presudi poslovni broj: I Kž-737/07 od 15. siječnja 2008. godine: „Sudjelovanje u tučnjavi nije samo fizičko obračunavanje već i poticanje, „podgrijavanje atmosfere“ i svi drugi oblici postupanja kojima se sudjeluje u počinjenju ili na drugi način bitno pridonosi počinjenju ovog kaznenog djela“.

⁴⁶ op. cit. (bilj. 33.), str. 831.

ovog kaznenog djela uvjetovano je nastankom teže posljedice (smrt) u odnosu na posljedicu iz osnovnog oblika kaznenog djela (teška tjelesna ozljeda). Zbog toga što se radi o „zaštićenijem“ pravnom dobru do čije povrede dolazi (život, u odnosu na tijelo), predviđena je i teža kazna za počinitelja. Stoga, osoba koja je sudjelovala u tučnjavi ili napadu na gledatelje ili druge osobe, pri čemu su ta tučnjava ili napad doveli do smrti neke osobe, može biti kažnjena kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina. Kao i u osnovnom obliku kaznenog djela, kažnjava se za samo sudjelovanje u tučnjavi ili napadu. Stoga će osoba koja je prouzročila smrt druge osobe, kazneno odgovarati za kazneno djelo ubojstva ili teškog ubojstva iz članka 110. odnosno 111. KZ-a⁴⁷.

U članku 31. stavku 5. ZSNŠN propisan je i jedan razlog isključenja protupravnosti: „Nema kaznenog djela iz stavka 1. i 2. ovoga članka ako je osoba koja je sudjelovala u tučnjavi uvučena u nju bez svoje krivnje ili samo radi toga jer se branila ili razdvajala druge sudionike u tučnjavi“. Protupravnost, kao jedan od elemenata kaznenog djela (uz radnju, biće i krivnju), predstavlja povredu prohibitivne ili imperativne norme. U općem dijelu KZ-a propisani su neki razlozi isključenja protupravnosti kao što su krajnja nužda i nužna obrana, koji vrijede za sva kaznena djela. Razlog isključenja protupravnosti propisan u ZSNŠN u svojoj biti predstavlja određenu vrstu nužne obrane. Tako je istaknuo i VSRH u svojoj presudi: „I učesnik u tučnjavi može se u određenim slučajevima nalaziti u nužnoj obrani ili prekoračenju granica nužne obrane. Ako se neka osoba umiješa u fizičko obračunavanje da bi na taj način obranila neku treću osobu koja je napadnuta ili ako u nastavku te tučnjave i sama bude napadnuta, pa se u takvoj situaciji svojim aktivnim učešćem brani od napada, to njezino učešće može imati

⁴⁷ Članak 110. KZ: „Tko ubije drugoga, kaznit će se kaznom zatvora najmanje pet godina“.

Članak 111. KZ: „Kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora kaznit će se: 1. tko drugoga ubije na okrutan ili podmukao način;

2. tko ubije osobu posebno ranjivu zbog njezine dobi, teže tjelesne ili duševne smetnje ili trudnoće;

3. tko ubije blisku osobu koju je već ranije zlostavljao;

4. tko drugoga ubije iz koristoljublja, bezobzime osvete, mržnje ili iz drugih niskih pobuda;

5. tko drugoga ubije radi počinjenja ili prikrivanja drugog kaznenog djela;

6. tko ubije službenu osobu u vezi s njezinim obavljanjem službene dužnosti“.

karakter nužne obrane u smislu članka 11. KZ-a odnosno prekoračenja nužne obrane⁴⁸. Nužna obrana ona je obrana koja je prijeko potrebna za odbijanje istodobnog ili izravno predstojećeg protupravnog napada kojom se ostvaruje načelo samozaštite i načelo zaštite pravnog poretka⁴⁹. Kod osobe koja je bez svoje krivnje uvučena u tučnjavu ili je u njoj sudjelovala jer se branila ili da bi razdvojila druge, ne postoji namjera ugrožavanja, te se ona ne može smatrati pravim učesnikom tučnjave zbog čega je ispravno osloboditi tu osobu od kaznene odgovornosti. Naravno, prilikom masovnih tučnjava između navijačkih skupina, moglo bi biti teško odrediti koja je osoba bila uključena u tučnjavu s namjerom ugrožavanja, a koja je bila u nju uvučena bez svoje krivnje.

U članku 31. stavcima 3. i. 4. ZSNŠN predviđena je odgovornost organizatora ili vođe grupe koja počini gore opisana kaznena djela. Tako će se organizator ili vođa grupe koja počini kazneno djelo iz stavka 1. ili 2. ovoga članka kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina (u slučaju teške tjelesne ozljede), odnosno od tri do deset godina (u slučaju smrti). Prema zapriječenim kaznama vidimo da se radi o još jednom kvalificiranom obliku ovog kaznenog djela. Današnje navijačke skupine karakterizira čvrsta i hijerarhijski ustrojena struktura, na čijem se čelu nalazi „vođa navijača“. Organizator obuhvaća osobu koja je inicijator, dominantna figura koja orkestrira grupom određujući ciljeve, strategiju i plan grupe. Vođa grupe, kao osoba koja je u hijerarhijskoj strukturi neposredno ispod organizatora, upravlja grupom i izvršava njegove zamisli. U ranijem KZ pojam „grupa ljudi“ bio je propisan u članku 89. stavku 22., a označavao je „najmanje tri osobe koje su povezane radi trajnog ili povremenog činjenja kaznenih djela, pri čemu svaka od tih osoba daje svoj udio u počinjenju kaznenog djela“⁵⁰. Trenutno važeći Kazneni zakoni ne sadrži definiciju grupe. Zbog toga što ima vlast nad djelom i bitno doprinosi počinjenju kaznenog djela, organizator (i vođa) ne mora i sam biti fizički

⁴⁸ VSRH, presuda poslovni broj: Kž-416/69-3 od 26. lipnja 1969. godine

⁴⁹ op. cit. (bilj. 36.), str. 41.

⁵⁰ Kazneni zakon, Narodne novine br. 10/97, 27/1998, 50/00, 129/00, 84/05, 51/01, 111/2003, 190/03, 105/04, 71/06, 110/07, 152/08, 57/11, 77/11, 125/11, 143/12.

uključen u tučnjavu ili napad (što je potvrdio VSRH u gore citiranoj presudi ističući kako se kažnjava i „podgrijavanje atmosfere“). U slučaju da je organizator i sam ujedno fizički uključen u tučnjavu, ta činjenica bi mu mogla predstavljati otegotnu okolnost prilikom odmjeravanja sankcije⁵¹.

4.2.2. Organiziranje nasilja na sportskim natjecanjima

Sljedeće kazneno djelo iz članka 31.b ZSNŠN je organiziranje nasilja na sportskim natjecanjima: „Tko organizira ili vodi grupu ljudi koja zajednički za vrijeme odlaska na sportsko natjecanje, trajanja sportskog natjecanja ili povratka sa sportskog natjecanja sudjeluje u tučnjavi ili napadu na druge gledatelje, redare, službene osobe organizatora natjecanja, sportaše ili druge osobe, uslijed čega je neka osoba tjelesno ozlijeđena ili je došlo do oštećenja ili uništenja tuđe stvari ili imovine veće vrijednosti, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina“. Ovo kazneno djelo ima dosta sličnosti s prethodno opisanim kaznenim djelom (sudjelovanje u tučnjavi ili napadu na gledatelje ili druge osobe), te ga također može počiniti svaka osoba (*delictum communium*) i to samo s namjerom. Intencija zakonodavca bila je inkriminirati tučnjave odnosno napade (koji su se dogodili za vrijeme odlaska na sportsko natjecanje, trajanja sportskog natjecanja ili povratka sa sportskog natjecanja), a koji nisu doveli do teške tjelesne ozljede ili smrti druge osobe (što bi bilo obuhvaćeno gore opisanim kaznenim djelom) već „samo“ do tjelesne ozljede ili uništenja/oštećenja tuđe stvari ili imovine veće vrijednosti. Međutim, za razliku od prethodnog kaznenog djela, zakonodavac je kaznenu odgovornost ograničio samo na organizatora i vođu grupe (značenje pojmova ranije opisano) isključivši tako od odgovornosti za ovo kazneno djelo ostale sudionike tučnjave ili napada. Stoga, osobe fizički uključene u tučnjavu ili napad (koji nisu doveli do smrti ili teške tjelesne ozljede) neće odgovarati za ovo kazneno djelo, već njihovo ponašanje može biti obuhvaćeno

⁵¹ op. cit. (bilj. 43.), str. 131

prekršajem (protiv javnog reda i mira) ili nekim drugim kaznenim djelom (tjelesna ozljeda iz članka 117. KZ⁵², oštećenje tuđe stvari iz članka 235. KZ⁵³ ili uništavanje stvari ili imovine na športskom natjecanju iz članka 31.c ZSNŠN).

Za kaznenu odgovornost organizatora ili vođe nužno je da prilikom tučnjave ili napada dođe do ispunjenja objektivnog uvjeta kažnjivosti odnosno do tjelesne ozljede ili uništenja/oštećenja tuđe stvari ili imovine veće vrijednosti. Temeljna svojstva tjelesne ozljede su: nema niti apstraktne opasnosti za život; izostaje oštećenje važnog organa ili drugog važnog dijela tijela (nije oslabljen trajno ili u znatnoj mjeri); manje važan organ ili dio tijela može biti oslabljen trajno, ali ne u znatnoj mjeri ili u znatnoj mjeri, ali ne trajno; zanemariva nesposobnost za rad; narušenje zdravlja je kratkotrajno⁵⁴. Za razliku od svih kaznenih djela iz ZSNŠN koja se progone po službenoj dužnosti, kazneno djelo tjelesne ozljede iz KZ progoni se po privatnoj tužbi⁵⁵. Glede oštećenja tuđe stvari ili imovine, nužno je da se radi o stvari/imovini veće vrijednosti. Pojam „veća vrijednost“ propisan je u članku 87. stavku 2. KZ: „Vrijednost stvari, imovinskog prava i imovinske koristi je velika ako prelazi 7963,37 eura. Vrijednost imovinske koristi i štete je znatna ako prelazi 7963,37 eura“.

4.2.3. Uništavanje stvari ili imovine na športskom natjecanju

Člankom 31.c ZSNŠN propisano je da: „Tko za vrijeme odlaska na športsko natjecanje, trajanja športskog natjecanja ili povratka sa športskog natjecanja ošteti, izobličiti, uništi ili učini neuporabljivom tuđu stvar ili imovinu veće vrijednosti, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine“. U obrazloženju Konačnog prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama ZSNŠN iz prosinca 2010. godine predlagatelj je izričito naveo kako je s obzirom na učestalost uništavanja imovine veće vrijednosti prije, za vrijeme ili nakon športskog natjecanja

⁵² (1) „Tko drugoga tjelesno ozlijedi ili mu naruši zdravlje, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine“.

⁵³ (1) „Tko ošteti, uništi, izobličiti ili učini neuporabljivom tuđu stvar, kaznit će se kaznom zatvora do dvije godine“.

⁵⁴ op. cit. (bilj. 38.), str. 628.

⁵⁵ Članak 117. stavak 3. KZ

bilo potrebno uvesti ovo novo kazneno djelo⁵⁶. Za razliku od prethodnog kaznenog djela, koji propisuje samo kaznenu odgovornost organizatora ili vođe, kazneno djelo uništavanja stvari ili imovine na športskom natjecanju koncentrirano je na ponašanje štetnika tj. osobe koja stvarno fizički prouzrokuje štetu. Međutim, da bi došlo do počinjenja ovog kaznenog djela, potrebno je da se radi o stvari ili imovini veće vrijednosti, pri čemu je značenje pojma „veća vrijednost“ već ranije opisano. Također, ovo kazneno djelo može počiniti svatko (*delictum communium*). Kako bismo objasnili kazneno djelo potrebno je odrediti pojedine pojmove sadržana u njegovom zakonskom opisu. U pravnom smislu stvari su tjelesni dijelovi prirode, različiti od ljudi, koji služe ljudima za uporabu⁵⁷. Radnja počinjenja sastoji se od uništenja, oštećenja, izobličenja ili činjenja stvari neuporabljivom, pri čemu stvar mora biti tuđa. Uništenje predstavlja promjenu u suštini ili obliku imovine, odnosno stvari što dovodi do toga da ona više nije što je bila, te se ne može uporabiti za ono što je bila namijenjena. Oštećenje znači promjena suštine, stanja ili oblika imovine, odnosno stvari, uslijed čega ta stvar ne može služiti ili samo djelomično može služiti svojoj svrsi.⁵⁸ Izobličenje je stupanj povrede stvari kojim se znatno narušava dotadašnji oblik stvari, dok „učiniti stvar neuporabljivom“ znači dovesti je u takvo stanje da se ne može više rabiti u svrhe za koje je namijenjena, a da pri tome stvar nije oštećena ili uništena⁵⁹. Za razliku od prva dva kaznena djela iz ZSNŠN, za ovo kazneno djelo predviđena je i mogućnost izricanja i novčane kazne, a ne samo kazne zatvora.

4.2.4. Nepoštivanje mjera i zabrana

Posljednje kazneno djelo iz ZSNŠN propisano je člankom 31.d: „Tko se za vrijeme trajanja zaštitne mjere iz članka 32., sigurnosne mjere iz članka 34. ili zabrane prisustvovanja športskom

⁵⁶ op. cit. (bilj. 33.), str. 833.

⁵⁷ Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, Narodne novine br. 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 90/10, 143/12, 152/14, članak 3. stavak 2.

⁵⁸ op. cit. (bilj. 33.), str. 832.

⁵⁹ op. cit. (bilj. 38.), str. 1049.

natjecanju iz članka 34.a ovoga Zakona zatekne na prostoru športskog objekta ili se njegova prisutnost utvrdi na drugi način, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine“. Prije donošenja izmjena i dopuna ZSNŠN iz 2011. godine zakonodavac je ovo protupravno ponašanje označio kao prekršaj. Spomenutim izmjenama zakonodavac je nastojao onemogućiti svako neozbiljno shvaćanje i izigravanje izrečenih mjera koje se odnose na zabranu prisustvovanja određenim športskim natjecanjima⁶⁰. Pojam športskog objekta određen je u ZSNŠN i u Zakonu o sportu⁶¹. Tako, ZSNŠN prema članku 3. stavku 5. športskim objektom smatra, pored športskog objekta prema odredbama Zakona o športu, i drugi zatvoreni ili otvoreni objekt koji služi obavljanju drugih djelatnosti kada se povremeno koristi za športsko natjecanje te prostor na kojem se ulazak i kretanje osoba uvjetuje posjedovanjem ulaznice ili posebne dozvole koju izdaje organizator natjecanja. Gramatičkim tumačenjem ove odredbe mogli bismo zaključiti kako se osoba kojoj je izrečena neka od ovih mjera ili zabrana, za vrijeme njezinog trajanja ne smije nalaziti na prostoru bilo kojeg športskog objekta, a ne samo na prostoru športskog objekta na koji se mjera ili zabrana odnosi. Iako je intencija zakonodavca jasna, smatram kako bi u sljedećoj verziji ZSNŠN iza riječi „športskog objekta“ trebalo dodati i riječi „na koji se mjera ili zabrana odnosi“. Za objašnjenje ovog kaznenog djela potrebno je objasniti mjere i zabrane sadržane u njegovom zakonskom opisu.

Zaštitne mjere posebna su vrsta prekršajnopравnih sankcija kojima je općenito svrha otklanjanje opasne situacije koja proizlazi iz ličnosti počinitelja prekršaja ili stvarnih okolnosti.⁶² Zaštitne mjere moraju biti u skladu s načelom razmjernosti. Prema tom načelu može se izreći samo ona mjera koja je u razmjeru s težinom počinjenog prekršaja, kao i prekršaja koji se opravdano mogu očekivati. Također, zaštitna mjera mora biti razmjerna i sa stupnjem

⁶⁰ op. cit. (bilj. 33.), str. 834.

⁶¹ Članak 59. stavak 1. Zakona o sportu: „Sportska građevina je uređena i opremljena građevina i površina na kojoj se provode sportske djelatnosti, a koja zadovoljava opće uvjete definirane propisima kojima se uređuju graditeljstvo i prostorno uređenje“.

⁶² op. cit. (bilj. 31.), str. 88.

počiniteljeve opasnosti. Osim općih zaštitnih mjera sadržanih u Prekršajnom zakonu⁶³, postoje i specifične zaštitne mjere koje su propisane u ZSNŠN, a koje se primarno odnose na športska natjecanja, odnosno na osobe koje posjećuju športska natjecanja. Zaštitne mjere prema ZSNŠN su: „1. zabrana prisustvovanja određenim športskim natjecanjima na području Republike Hrvatske s obvezom javljanja u policijsku postaju; 2. zabrana prisustvovanja određenim športskim natjecanjima na području Republike Hrvatske s obvezom boravka u policijskoj postaji i 3. zabrana odlaska na određena športska natjecanja u inozemstvu na kojima sudjeluju hrvatske reprezentacije ili športski klubovi s obvezom javljanja u policijsku postaju i obvezom predavanja putne isprave“. Ove zaštitne mjere mogu trajati najkraće jednu, a najviše dvije godine. Možemo zaključiti kako ove zaštitne mjere sastoje od dva dijela. Prvi dio sadrži određenu zabranu počinitelju, dok drugi dio nalaže ispunjenje neke obveze. Obveza osobe kojoj je izrečena zaštitna mjera može se sastojati od javljanja ili boravka u policijskoj postaji za vrijeme trajanja određenog športskog natjecanja, te predavanja putne isprave. Uzimajući to u obzir, činjenica da osoba kojoj je izrečena zaštitna mjera nije ispunila svoju obvezu javljanja u policijsku postaju, može upućivati na to da je osoba počinila kazneno djelo nepoštivanja mjera i zabrana iz članka 31.d ZSNŠN. Naravno, za postojanje kaznene odgovornosti potrebno je da se osoba u vrijeme trajanja zabrane zatekne na športskom natjecanju ili da njena prisutnost bude utvrđena na drugi način (primjerice videonadzorom).

Zakonodavac je propisao i posebne obveze organizatora športskog natjecanja i ugovornog distributera, a koje bi mogle utjecati na osobu kojoj je izrečena zaštitna mjera tako da je odvrate od nepoštivanja zaštitne mjere. Primjerice oni su dužni odbiti prodaju ulaznice osobi kojoj je

⁶³ Članak 50. stavak 1. PZ: „1. obvezno liječenje od ovisnosti, 2. zabrana obavljanja određenih dužnosti ili djelatnosti, 3. zabrana obavljanja određenih djelatnosti ili poslova pravnoj osobi, 4. zabrana stjecanja dozvola, ovlasti, koncesija ili subvencija, 5. zabrana poslovanja s korisnicima državnog i lokalnih proračuna, 6. zabrana upravljanja motornim vozilom, 7. zabrana posjećivanja određenog mjesta ili područja“.

izrečena zaštitna mjera, kao i poduzeti mjere za onemogućivanje pristupa na prostor športskog objekta osobi za koju zna ili je dužan znati da joj je izrečena zaštitna mjera⁶⁴. Kako bi organizatori znali kome smiju prodati ulaznicu propisana je obveza suda da pravomoćnu odluku o prekršaju u kojoj je izrečena zaštitna mjera, osim podnositelju optužnog prijedloga dostavlja i nacionalnom športskom savezu, koji je o tome dužan obavijestiti organizatora športskog natjecanja, odnosno ugovornog distributera ovlaštenog za prodaju ulaznica te klub, odnosno udruhu navijača⁶⁵.

Sigurnosna mjera zabrane prisustvovanja određenim športskim natjecanjima iz članka 34. ZSNŠN može se izreći počinitelju kaznenog djela učinjenog za vrijeme održavanja športskog natjecanja, u trajanju od najmanje jedne do najviše pet godina. Toj osobi sud može izreći i druge sigurnosne mjere propisane u KZ kao što su: obvezno psihijatrijsko liječenje, obvezno liječenje od ovisnosti, obvezan psihosocijalni tretman itd.⁶⁶ Iako u članku 34. ZSNŠN nije određeno o kojim se kaznenim djelima radi, možemo pretpostaviti kako će se ova mjera izreći osobi koja je osuđena za kaznena djela nasilja koja su karakteristična za športska natjecanja. „Osobi za koju postoje saznanja da se već ranije protupravno ponašala za vrijeme dolaska, održavanja ili odlaska s nekog športskog natjecanja prekršajni sud može izreći zabranu prisustvovanja određenom športskom natjecanju ili zabranu prisustvovanja športskim natjecanjima za vrijeme koje ne može biti kraće od šest mjeseci niti duže od godinu dana“⁶⁷. Glede povrede ovih mjera i zabrana u kontekstu kaznene odgovornosti, vrijedi isto što je napisano gleda kaznene odgovornosti osobe koja je prekršila zaštitnu mjeru.

⁶⁴ Članak 32. stavak 5. i 6. ZSNŠN

⁶⁵ Članak 32. stavak 4. ZSNŠN

⁶⁶ Članak 65. KZ

⁶⁷ Članak 34.a stavak 1. ZSNŠN

4.3. Kaznena djela propisana u Kaznenom zakonu

Osim kaznenih djela propisanih ZSNŠN, postoje i druga kaznena djela (propisana u Kaznenom zakonu) koja se mogu ostvariti prilikom nasilja na športskim natjecanjima. Neka od njih su kazneno djelo ubojstva (članak 110. KZ), tjelesne ozljede (članak 117., 118. i 119. KZ), napad na službenu osobu (članak 315. KZ)⁶⁸, izazivanje nereda (članak 324. KZ)⁶⁹, javno poticanje na nasilje i mržnju (članak 325. KZ)⁷⁰ itd. Također, neka kaznena djela koja su propisana ZSNŠN gotovo su istovjetna s onima iz Kaznenog zakona. Primjerice, kazneno djelo sudjelovanje u tučnjavi ili napadu na gledatelje ili druge osobe skoro je identično kaznenom djelu sudjelovanja u tučnjavi iz članka 122. KZ⁷¹. Nadalje, kazneno djelo uništavanje stvari ili imovine na športskom natjecanju iz ZSNŠN predstavlja „posebnu verziju“ kaznenog djela oštećenje tuđe stvari iz KZ. Međutim, osim u težini zapriječene sankcije (ZSNŠN propisuje novčanu kaznu ili kaznu zatvora do tri godine, dok KZ propisuje samo kaznu zatvora u trajanju do dvije godine) postoji razlika u zakonskom opisu djela. Naime, ZSNŠN propisuje kaznenu odgovornost počinitelja samo u slučaju da ošteti, izobličiti, uništi ili učini neuporabljivom tuđu stvar ili imovinu koja ima veću vrijednost (iznad 7963,37 eura), dok u KZ vrijednost oštećene stvari nije bitna za postojanje kaznene odgovornosti (npr. može se raditi o stvari vrijednosti 50 eura, naravno, ako se ne radi o beznačajnom kaznenom djelu). Dok se kod kaznenog djela

⁶⁸ (1) „Tko silom ili prijetnjom uporabe sile izvan slučajeva iz članka 312. i članka 314. ovoga Zakona napadne vojnu osobu, policijskog službenika, ovlaštenu službenu osobu Vojne policije, službenu osobu kojoj je povjereno čuvanje osoba kojima je na temelju zakona oduzeta sloboda, kad obavljaju službenu dužnost, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina“.

⁶⁹ (1) „Tko sudjeluje u mnoštvu koje nasiljem prema drugim osobama ili stvarima ili prijetnjom da će počinuti nasilje ugrožava javni red ili potiče mnoštvo na nasilje, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine“.

⁷⁰ (1) „Tko putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način javno potiče ili javnosti učini dostupnim letke, slike ili druge materijale kojima se poziva na nasilje ili mržnju usmjerenu prema skupini ljudi ili pripadniku skupine zbog njihove rasne, vjerske, nacionalne ili etničke pripadnosti, jezika, podrijetla, boje kože, spola, spolnog opredjeljenja, rodnog identiteta, invaliditeta ili kakvih drugih osobina, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine“.

⁷¹ Razlika se ogleda u visini zapriječene kazne. Tako se kazna za sudionika tučnjave prema ZSNŠN razlikuje u slučaju teške tjelesne ozljede (od tri mjeseca do tri godine zatvora) ili ubojstva (od šest mjeseci do pet godina zatvora), dok u KZ postoji jedinstvena kazna neovisno je li došlo do teške tjelesne ozljede ili smrti (do tri godine zatvora). Jednako vrijedi i za organizatora (u ZSNŠN: teška tjelesna ozljeda od jedne do osam godina zatvora; smrt od tri do deset godina zatvora; u KZ jednaka kazna i u slučaju teške tjelesne ozljede i u slučaju smrti od jedne do osam godina zatvora). Iz ovoga vidimo kako ZSNŠN propisuje teže sankcije.

oštećenja tuđe stvari iz čl. 235. KZ-a kazneni progon za poduzima povodom prijedloga oštećenika, za kazneno djelo uništavanje stvari i imovine na športskom natjecanju iz čl. 31.c. ZSNŠN-a kazneni progon se poduzima po službenoj dužnosti⁷².

4.3.1. Javno poticanje na nasilje i mržnju

U ovom dijelu rada osvrnut ću se na kazneno djelo „javno poticanje na nasilje i mržnju“ koje je često zastupljeno na športskim natjecanjima, najčešće kroz navijačke poklike, ali ponekad i kroz postupke samih sudionika športskih natjecanja. Radnja počinjenja je javno poticanje ili činjenje dostupnim javnosti različitog materijala kojim se poziva na nasilje ili mržnju. Javnim poticanjem, dakle neodređenom, ali zasigurno velikom broju osoba upućuju se poruke s ciljem da se kod tih osoba stvori ili učvrsti odluka o potrebi primjene nasilja ili stvori osjećaj mržnje prema skupini ljudi ili pripadniku skupine, zbog njihove rasne, vjerske, nacionalne, ili etničke pripadnosti, podrijetla, boja kože, spola, spolnog opredjeljenja, rodnog identiteta, invaliditeta ili kakvih drugih osobina⁷³. Članak 29. stavak 1. ZSNŠN propisuje: „Športaši, treneri i članovi upravljačkih tijela športskih klubova dužni su u svojim javnim nastupima popularizirati športske ideje koje isključuju rasistički ili drugi nesnošljiv pristup športašima i navijačima suparničkih športskih klubova“. Tom odredbom se nameće dužnost sportašima, da kao svijetli primjer, u suradnji s ostalim odgovornim osobama (organizatori, policijski djelatnici, redari) doprinose stvaranju i održavanju zdrave atmosfere prije, za vrijeme i nakon održavanja športskog natjecanja. Kao pokazatelj da to ponekad i nije slučaj, spomenut ću događaj s nedavno odigrane utakmice finala Hrvatskog nogometnog kupa između HNK Hajduk i HNK Šibenik. Naime, nakon završetka utakmice, kapetan Hajduka Marko Livaja je u jednom trenutku prilikom slavlja preuzeo megafon i poveo pjesmu koju je Torcida smislila

⁷² op. cit. (bilj. 33.), str. 834.

⁷³ op. cit. (bilj. 38.), str. 1340.

posebno za navijače Šibenika i pjeva ju godinama: "Freze, traktori i seoski putevi, pi*ke šibenske, pi*ke šibenske, dobit ćete batine"⁷⁴. Ne ulazeći u pitanje eventualne kaznene ili prekršajne odgovornosti igrača Hajduka, možemo sa sigurnošću zaključiti kako takvo ponašanje nije u skladu s gore navedenom obvezom⁷⁵.

S obzirom na malen broj sudskih odluka u kaznenim predmetima koji se odnose na javno poticanje na nasilje i mržnju na športskim natjecanjima, analizirat ću odluku Ustavnog suda RH (u daljnjem tekstu USRH) koji je odlučivao o povredi slobode izražavanja misli, a vezano uz poticanje na nasilje i mržnju. Odlukom⁷⁶ od 17. studenoga 2021. godine usvojio je ustavnu tužbu, ukinuo presudu Županijskog suda u Slavonskom Brodu broj: GŽ-1139/2017-2 od 6. prosinca 2018. godine i predmet vratio Županijskom sudu u Slavonskom Brodu na ponovni postupak. Naime, podnositelju ustavne tužbe (u daljnjem tekstu: podnositelj) je 6. listopada 2013. godine zabranjen ulazak na stadion Maksimir i prisustvovanje nogometnoj utakmici između GNK Dinamo i HNK Rijeka, iako je podnositelj kod sebe imao važeću ulaznicu. Kao razlog zabrane ulaska, zaštitarska tvrtka je navela činjenicu da je podnositelj ispod jakne i majice dugih rukava na sebi imao majicu kratkih rukava na kojoj je u crvenom krugu bio otisnut lik Zdravka Mamića (koji je u to vrijeme bio dopredsjednik GNK Dinamo i kao takav javno eksponirana osoba) prekriven crvenom crtom smatrajući da bi sporna majica mogla poticati na nasilje i izazivanje nereda na utakmici. Zbog toga je podnositelj, smatrajući da su mu navedenim postupkom redari zaštitarske tvrtke tuženika povrijedili pravo na slobodu kretanja, kao i jamstvo slobode mišljenja i izražavanja misli, podnio tužbu protiv GNK Dinamo radi naknade nematerijalne i materijalne štete. Usvajajući podnositeljevu tužbu, općinski sud je,

⁷⁴ Livaja na slavlju poveo pjesmu: Pi*ke šibenske dobit ćete batine, <https://www.index.hr/sport/clanak/livaja-na-slavlju-poveo-pjesmu-pike-sibenske-dobit-cete-batine/2466135.aspx>, 8. srpnja 2023.

⁷⁵ Dodajmo još kako je u tijeku postupak pred Disciplinskom komisijom Hrvatskog nogometnog saveza (HNS) u kojem još nije donesena odluka. Prema odredbama Disciplinskog pravila HNS-a (dostupan na: <https://hns-cff.hr/files/documents/8316/Disciplinski%20pravilnik%202022%200112.pdf>,) Marko Livaja može biti kažnjen zbog povrede Kodeksa o ponašanju nogometnih djelatnika (članak 84. Pravilnika) ili zbog poticanja mržnje i nasilja (članak 87. Pravilnika) novčanom kaznom ili zabranom igranja određeno vremensko razdoblje.

⁷⁶ Ustavni sud Republike Hrvatske, odluka poslovni broj: U-III/3204/2019 od 17. studenoga 2021. godine

između ostalog, u obrazloženju naveo kako: „po stavu ovog suda, znak koji je otisnut na toj majici ne može se uopće shvatiti kao poziv na mržnju ili nasilje, već kao znak neslaganja, protivljenja osobi Zdravka Mamića i načinu na koji vodi nogometni klub“. Također, istaknuo je da: „majica koju je tužitelj imao na sebi (ispod majice dugih rukava) nema takva svojstva i osobine zbog kojih bi se mogla podvesti pod predmete navedene u toj zakonskoj odredbi, jer ne potiče na mržnju ili nasilje na temelju rasne, nacionalne, regionalne ili vjerske pripadnosti.“

Odlučujući o žalbi tuženika izjavljenoj protiv prvostupanjske presude, Županijski sud u Slavonskom Brodu prihvatio je žalbu tuženika i preinačio prvostupanjsku presudu čime je odbijen podnositeljev tužbeni zahtjev ističući u obrazloženju: "obzirom, da je glava precrtana crvenom bojom bilo koje osobe, u najmanjem slučaju prenošenje provokativne poruke uvredljive naravi, ista po svom sadržaju ne priliči sportskoj priredbi, te može potencijalno biti i razlog za sukob između navijača na tribinama“. Naposljetku, odlučujući o ustavnoj tužbi podnositelja, USRH je utvrdio kako je podnositelju povrijeđena sloboda misli i izražavanja misli, zaključivši kako: „po ocjeni Ustavnog suda, sporna majica podnositelja, koju je uz to nosio kao potkošulju pa stoga nije bila izložena pogledima drugih, ne potiče na mržnju ili nasilje na temelju bilo koje pripadnosti već se isključivo odnosi na kritiku rada potpredsjednika kluba Dinama, a suprotno stavu žalbenog suda njeno nošenje nije moglo potaknuti nasilje između navijača. Po ocjeni USRH javna osoba poput tadašnjeg dopredsjednika nogometnog kluba Dinamo podložnija je kritici javnosti od ostalih privatnih osoba te zbog toga može biti izloženija i većem broju kritika od prosječne privatne osobe, sve dok se izražavanjem stava o toj javnoj osobi ne potiče na nasilje, mržnju ili kazneno djelo“.

5. Prekršaji iz ZSNŠN

5.1. Prekršaji

Temeljni propis kojim se uređuje prekršajnopravna odgovornost jest Prekršajni zakon. Specifičnost PZ u odnosu na KZ, jest u tome što on sadrži kako materijalne tako i procesne odredbe. U članku 1. PZ propisano je: „Prekršaji i prekršajnopravne sankcije propisuju se samo za ona ponašanja kojima se tako povređuje ili ugrožava javni poredak, društvena disciplina i društvene vrijednosti zajamčene i zaštićene Ustavom Republike Hrvatske, međunarodnim pravom i zakonima čija zaštita nije moguća bez prekršajnog sankcioniranja, a njihova se zaštita ne ostvaruje kaznenopravnom prisilom“⁷⁷. Kao što je već navedeno, prije donošenja ZSNŠN, prekršaji koji su se pojavljivali na športskim natjecanjima, bili su regulirani Zakonom o javnom okupljanju i Zakonom o prekršajima protiv javnog reda i mira. Stupanjem na snagu ZSNŠN propisan je niz protupravnih ponašanja iz kategorije prekršaja. Sankcije za prekršaje propisane ZSNŠN-om jesu novčana kazna, kazna zatvora, zaštitne mjere, a za maloljetne počinitelje prekršaja i odgojne mjere⁷⁸. Iz strukture prekršaja razvidno je kako u protupravnim ponašanjima prevladava posjedovanje ili konzumiranje alkoholnih pića, posjedovanje pirotehničkih sredstava i predmeta pogodnih za nanošenje ozljeda i stvaranje nereda za vrijeme dolaska na natjecanje, paljenje i bacanje pirotehničkih sredstava, sudjelovanje u tučnjavi i neredima, unošenje u športski objekt alkoholnih pića, droga i pirotehničkih sredstava, nedozvoljeni ulazak i bacanje predmeta u natjecateljski prostor te oštećenje i uništenje imovine⁷⁹. Propisujući prekršaje u ZSNŠN, zakonodavac ih je podijelio u nekoliko grupa i to prema svojstvu osoba koje ih mogu počinuti. Tako se jedna grupa prekršaja odnosi na one prekršaje koje može počinuti svatko (u pravilu gledatelji ili navijači), dok druge grupe sadrže

⁷⁷ Bitno je navesti i svrhu kažnjavanja propisanu u članku 6. PZ: „Opća svrha propisivanja i izricanja ili primjene svih prekršajnopravnih sankcija jest da svi građani poštuju pravni sustav i da nitko ne počinu prekršaj, te da se počinitelji prekršaja ubuduće tako ponašaju“.

⁷⁸ op. cit. (bilj. 26.), str. 596.

⁷⁹ op. cit. (bilj. 10.), str. 341.

prekršaje koje mogu učiniti fizičke ili pravne osobe koje djeluju u svojstvu organizatora športskog natjecanja, vlasnika športskog objekta, te fizička osoba koja djeluje u svojstvu redara.

Tablica br. 2 Broj počinjenih prekršaja iz ZSNŠN za vremenski period od 2017. godine pa do 2022. godine.⁸⁰

Prekršaji iz Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Ukupno	1322	863	828	323	586	856

Proučavajući podatke iz tablice možemo zaključiti kako je broj prekršaja propisanih ZSNŠN padao do 2020. godine. U sljedeće dvije godine pak dolazi do povećanja broja počinjenih prekršaja. Zanimljivo je istaknuti prilično velik pad broja počinjenih prekršaja u 2020. godini i to za čak 61.4%. Tu okolnost mogli bismo pripisati pandemiji COVID-19 koja je dovela do odigravanja utakmica pred praznim tribinama ili ograničenja posjećenosti do određenog postotka, uz uvjetovanje pohađanja športskih natjecanja posjedovanjem važeće COVID dozvole.

⁸⁰ Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata u 2017., 2018., 2019., 2020., 2021., 2022., godini, Ministarstvo unutarnjih poslova, dostupno na: <https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/statistika-mup-a-i-bilteni-o-sigurnosti-cestovnog-prometa/283233>, 8. srpnja 2023.

Tablica br. 3 Struktura počinitelja prekršaja iz ZSNŠN za 2022. godinu.⁸¹

2022.			Maloljetnici			Povratnici			Pravne Osobe
Ukupno	M	Ž	Ukupno	M	Ž	Ukupno	M	Ž	
881	875	6	76	76	0	55	55	0	3

Na temelju podataka iz tablice uočavamo su počinitelji prekršaja iz ZSNŠN u 2022. godini skoro uvijek muškarci (99%). Udio maloljetnih počinitelja, koji su samo muškarci, iznosi oko 9%, dok je povratnika (recidivista) približno 6%. Broj počinjenih prekršaja od strane pravnih osoba izuzetno je malen (manje od 1%), a obuhvaća prekršaja počinjene od strane organizatora športskog natjecanja ili vlasnika športskog objekta.

5.2.1. Prekršaji gledatelja/navijača

Propisivanjem ovih prekršaja nastoji se spriječiti nered na športskim natjecanjima, preveniranjem neželjenih ponašanja za koja se utvrdilo da potencijalno djeluju na prvenstveno sigurnost ljudi koji prisustvuju nogometnim utakmicama, a potom i redara kojima je dužnost očuvanje reda i sigurnosti svih prisutnih tijekom odigravanja utakmica⁸². Gledatelji se ne smiju ponašati protupravno, pri čemu onima koji se te odredbe ne pridržavaju, može biti zabranjen ulazak na športsko natjecanje, te ih se može udaljiti sa športskog objekta. Ono što je zajedničko svim protupravnim ponašanjima iz ZSNŠN jest da mogu biti počinjena tijekom cijelog razdoblja od polaska, putovanja, trajanja natjecanja do povratka sa športskog natjecanja. Kako bi se osiguralo učinkovito preventivno djelovanje i time smanjenje broja protupravnih

⁸¹ Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata u 2022. godini, Ministarstvo unutarnjih poslova, dostupno na: <https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/statistika-mup-a-i-bilteni-o-sigurnosti-cestovnog-prometa/283233>, 8. srpnja 2023.

⁸² Domić, Hrvoje: Kaznenopravni i prekršajopravni aspekti sprječavanja nereda na nogometnim stadionima, Završni rad, Zagreb, 2022, str. 46.

ponašanja, ZSNŠN propisao je niz ovlasti policije, koje uključuju i primjerice, pregled vlaka, autobusa i osobnog automobila koji prevozi gledatelje na športsko natjecanje⁸³. Također, gledatelje koji se protupravno ponašaju, djelatnici policije mogu zadržati u sportskom objektu (ili njegovoj okolini) i to najviše do dva sata nakon završetka športskog natjecanja.

Protupravna ponašanja koja mogu ostvariti gledatelji prema ZSNŠN, a za koje je predviđena novčana kazna od 260,00 do 1990,00 eura ili kazna zatvora do 30 dana su: „1. posjedovanje ili konzumiranje alkoholnih pića i drugih pića koja sadrže više od 6% alkohola, droga te posjedovanje pirotehničkih sredstava, oružja i drugih sredstava pogodnih za nanošenje ozljeda ili za stvaranje nereda i nasilja; 2. pokušaj unošenja ili unošenje u športski objekt alkoholnih pića, droga, pirotehničkih sredstava, oružja i drugih predmeta koji su prema prosudbi redara pogodni za nanošenje ozljeda ili za stvaranje nereda i nasilja; 3. pokušaj ulaska, dolazak i boravak na prostoru športskog objekta u alkoholiziranom stanju iznad 0,50 g/kg, odnosno odgovarajući iznos miligrama u litri izdahnutog zraka; 4. maskiranje lica kapom, maramom ili na drugi način radi prikrivanja identiteta; 5. pokušaj unošenja, unošenje i isticanje transparenta, zastave ili druge stvari s tekstom, slikom, znakom ili drugim obilježjem kojima se iskazuje ili potiče mržnja ili nasilje na temelju rasne, nacionalne, regionalne ili vjerske pripadnosti; i 6. boravak i zadržavanje na mjestu u gledateljskom prostoru za koje se ne posjeduje ulaznica ili odgovarajuća isprava izdana od strane organizatora“⁸⁴. Kao protupravna ponašanja za koja je propisana novčana kazna od 660,00 do 3310,00 eura ili kazna zatvora u trajanju od najmanje 30 do najdulje 60 dana propisani su: „1. bacanje predmeta u natjecateljski prostor ili gledateljski

⁸³ Članak 25. stavak 1. ZSNŠN: „Policija je ovlaštena osobi koja se izjasni ili je prema okolnostima očigledno da ide na športsko natjecanje, a svojim ponašanjem izaziva osnovanu sumnju da je pod utjecajem alkohola ili droga ili se drugačije protupravno ponaša utvrditi identitet, pregledati nosi li alkoholno piće ili droge, pirotehnička sredstva, oružje i druga sredstva pogodna za nanošenje ozljeda ili za stvaranje nereda i nasilja, nosi li transparente, zastave, simbole i sl. koji sadržavaju rasističke ili druge poruke koje mogu izazvati nesnošljivost, oduzeti joj takve stvari, podvrgnuti je utvrđivanju prisutnosti alkohola u organizmu mjerenjem količine alkohola u litri izdahnutog zraka odgovarajućim mjernim uređajem, udaljiti je iz sredstava javnog prometa, zabraniti joj dolazak u mjesto športskog natjecanja ili ulazak u športski objekt, zadržati je do isteka vremena od dva sata nakon završetka športskog natjecanja“.

⁸⁴ Članak 4. stavak 1. točke. 1., 2., 3., 4., 5., i 11. u vezi s člankom 39. stavkom 1. ZSNŠN

prostor športskog objekta; 2. pjevanje pjesmama ili dobacivanje natjecateljima ili drugim gledateljima poruke čiji sadržaj iskazuje ili potiče mržnju na temelju rasne, nacionalne, regionalne ili vjerske pripadnosti; 3. paljenje ili bacanje pirotehnička sredstva; 4. paljenje ili uništavanje na drugi način navijačkih rekvizita ili drugih predmeta; i 5. pokušaj nedopuštenog ulaska ili nedopušten ulazak u natjecateljski prostor ili gledateljski prostor ili prostor koji je namijenjen sucima ili drugim osobama koje sudjeluju u športskom natjecanju⁸⁵. Analizirajući ova protupravna ponašanja, možemo zaključiti kako se ona podudaraju s onim protupravnim ponašanjima propisanim u zakonima nekih europskih država poput engleskog Zakona o sportskim priredbama iz 1985. godine, Zakona o nogometnim gledateljima iz 1991. godine, francuskog Alliot Marie iz 1993. godine⁸⁶. U usporedbi s prvom verzijom Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima⁸⁷, trenutno važeći zakon predviđa veći broj protupravnih ponašanja. Također, trenutno važeći ZSNŠN predviđa veće sankcije za počinitelje prekršaja. Tako je prva verzija ZSNŠN sadržavala samo jednu skupinu prekršaja (s obzirom na težinu zapriječene sankcije) za koje je kao sankcija bila predviđena novčana kazna od najmanje 500,00 do 10.000,00 kuna ili kazna zatvora od najmanje tri do najdulje 30 dana⁸⁸. Također, ZSNŠN propisuje posebne sankcije za ponavljače protupravnih ponašanja (recidiviste). Stoga, fizička osoba koja je dva ili više puta od dana počinjenja prekršaja u razdoblju od dvije godine unatrag pravomoćno proglašena krivom za prekršaje iz članka 39.a (prekršaji gledatelja za koji su propisane teže sankcije) može biti kažnjena novčanom kaznom od 660,00 do 6630,00 eura ili kaznom zatvora od najmanje 30 do najdulje 60 dana⁸⁹. Vidimo dakle da je maksimum novčane kazne za recidiviste dvostruko uvećan, s 3310,00 eura na 6630,00 eura.

⁸⁵ Članak 4. stavak 1. točke. 6., 7., 8., 9., i 10. u vezi s člankom 39.a stavkom 1. ZSNŠN

⁸⁶ op. cit. (bilj. 28.), str. 314.

⁸⁷ Narodne novine, br. 117/2003

⁸⁸ Članak 39. ZSNŠN, Narodne novine, br. 117/2003

⁸⁹ Članak 39.a stavak 3. ZSNŠN

5.2.2. Studija slučaja

U ovom dijelu rada osvrnut ću se na par presuda kako općinskih prekršajnih sudova, tako i Visokog prekršajnog suda RH.

5.2.2.1. Presuda općinskog prekršajnog suda u Splitu Pp-15308/2022-4

Presudom općinskog prekršajnog suda u Splitu⁹⁰ odlučivalo se o protupravnom ponašanju, točnije posjedovanju dva pirotehnička sredstva tzv. bengalke, počinjenom prije održavanja sportskog natjecanja tj. nogometne utakmice između klubova HNK Hajduk i HNK Gorica. Radi se o mlađoj osobi muškoj osobi, sa završenom osnovnom školom, srednjeg imovnog stanja i ranije kažnjavanom. Naime, dana 26. listopada 2022. godine nakon obavljenog pretresa od strane policijskih djelatnika, na sjevernoj šetnici gradskog stadiona Poljud, zatečen je na kako posjeduje dva pirotehnička sredstva kategorije P1, tzv. bengalke, koje je, prema iskazivanju osuđenika, pokušao unijeti na stadion u namjeri da ih zapali. Time je počinio prekršaj iz članka 4. stavka 1. podstavka 1. kažnjiv po članku 39. stavku 1. točki 1. ZSNŠN. Zbog toga mu je prekršajni sud izrekao novčanu kaznu od 5000,00 kuna, koja mu je umanjena zbog boravka u zatvoru, zbog čega je osuđenik bio dužan platiti 4400,00 kuna tj. 583,98 eura. Također, sud mu je u skladu s člankom 32. stavkom 1. i 3. ZSNŠN izrekao zaštitnu mjeru zabrane prisustvovanja športskim natjecanjima na kojima nastupa HNK Hajduk i nogometna reprezentacija RH na području RH u trajanju od dvije godine, s obvezom javljanja u policijsku postaju i zaštitnu mjeru zabrane prisustvovanja športskim natjecanjima na kojima nastupa HNK Hajduk i nogometna reprezentacija RH u inozemstvu u trajanju od dvije godine, s obvezom javljanja u policijsku postaju i obvezom predavanja putne isprave.

Analizirajući ovu presudu, možemo zaključiti kako se osuđenik uklapa u prosječni profil počinitelja protupravnih ponašanja na sportskim natjecanjima (mlađe dobi, muškarac, nizak ili

⁹⁰ Općinski prekršajni sud u Splitu, presuda poslovni broj Pp-15308/2022-4 od 27. listopada 2022. godine

srednji životni standard). Na prvi pogled, novčana kazna koju je sud izrekao doima se prikladnom, međutim zaštitna mjera se čini prestrogom, s obzirom na to da je izrečena u najduljem mogućem trajanju. Tom razmišljanju pridonosi okolnost kako je počinitelj s pirotehničkim sredstvom zatečen izvan stadiona, točnije na šetalištu, a ne na ulazu u stadion. Međutim, uzimajući u obzir činjenicu da je počinitelj već ranije osuđivan kao i njegovu izjavu da je pirotehničko sredstvo namjeravao zapaliti, a čime bi moglo doći do tjelesnih ozljeda drugih osoba ili uništenja/oštećenja stvari, zaštitna mjera se čini pravednom. Štoviše, u obrazloženju presude sud navodi okolnost kako je počinitelj već ranije bio osuđivan za sličan prekršaj, nakon kojeg je obećao da mu „više neće pasti na pamet ponašati se nezakonito na nogometnim utakmicama“. Kako vidimo, obećanje nije ispunio. S obzirom na to da je svrha zaštitnih mjera iz ZSNŠN zaštititi druge osobe od opasnog (protupravnog) ponašanja, ali i zaštititi počinitelja od njega samog uklanjanjem okolnosti koje poticajno djeluju na njegovo protupravno ponašanje, mišljenja sam kako zaštitna mjera, iako je izrečena u najduljem mogućem trajanju, neće ostvariti svoju svrhu. Stoga, smatram kako bi se najdulje dozvoljeno trajanje zaštitnih mjera trebalo povećati.

5.2.2.2. Presuda općinskog suda u Rijeci Pp J-473/2020-16

Presudom općinskog suda u Rijeci⁹¹ okrivljenik je osuđen na jedinstvenu novčanu kaznu od 7000,00 kuna zbog počinjenja dva prekršaja iz ZSNŠN. Utvrđeno je kako je tijekom odigravanja nogometne utakmice između HNK Rijeka i HNK Hajduk na nogometnom stadionu pokušao prikriti svoj identitet tako da je kapuljačom majice tzv. „dukserice“ prekrpio lice tako da su mu se vidjele samo oči. Također, za vrijeme trajanja istog događaja zapalio je jedno pirotehničko sredstvo za izazivanje jakog bljeska crvene boje, tzv. "baklju".

⁹¹ Općinski sud u Rijeci, presuda poslovni broj: Pp J-473/2020-16 od 6. srpnja 2022. godine

U ovoj presudi radi se o jednom „tipičnom“ počinitelju protupravnih ponašanja na športskim objektima (mlađoj, muškoj osobi koja je već ranije prekršajno kažnjavana). Presuda, tj. dokazni postupak, pokazuje svrhu odredbe prema kojoj se prekršajem smatra i maskiranje lica radi prikrivanja identiteta⁹². Naime, karakterističan odjevni predmet nogometnih huligana predstavljaju tzv. dukserice koje se sastoje i od kapuljače kojom počinitelji nastoje prikriti svoj identitet, te tako izbjeći utvrđivanje njihove kaznene ili prekršajne odgovornosti. U obrazloženju presude sud navodi iskaz policijske službenice, koja je koristeći video snimku, detaljno navela ponašanje okrivljenika koje je prethodilo paljenju pirotehničkog sredstva, a koje je uključivalo promjenu majice i skrivanje iza transparenta, a sve u svrhu onemogućavanja nadležnih tijela da utvrde njegov identitet. S obzirom na opisani „trud“ okrivljenika, presudu odnosno izrečenu kaznu smatram prikladnom.

5.2.2.3. Presuda Visokog prekršajnog suda RH Jž-3068/2017

Presudom Visokog prekršajnog suda RH⁹³ (dalje u tekstu VPSRH) odbijena je žalba okrivljenika i potvrđena prvostupanjska presuda kojom je okrivljeniku bila izrečena novčana kazna u iznosu od 2000,00 kuna zbog prekršaja iz članka 39. stavka 1. točke 3. ZSNŠN. Naime, okrivljenik je tijekom puta tj. dolaska na nogometnu utakmicu između klubova HNK Hajduk i GNK Dinamo, bio zatečen u alkoholiziranom stanju (0,86 g/kg alkohola u organizmu) što je izvan dozvoljene granice koja iznosi 0,50 g/kg alkohola u organizmu čime je ostvario protupravno ponašanje iz članka 4. stavka 1. točke 3. ZSNŠN. Okrivljenik je u svojoj žalbi naveo kako je u alkoholiziranom stanju zatečen gotovo 15 kilometara dalje od samog športskog objekta, 2 sata i 45 minuta prije same utakmice, pri čemu nije sigurno hoće li na kraju krajeva uopće doći na utakmicu, odnosno kolika će mu u konačnici biti koncentracija alkohola pri

⁹² Članak 4. stavak 1. točka 4. ZSNŠN: „Protupravnim ponašanjem u smislu ovoga Zakona smatra se maskiranje lica kapom, maramom ili na drugi način radi prikrivanja identiteta“.

⁹³ VPSRH, presuda poslovni broj: Jž-3068/2017 od 9. siječnja 2019. godine

ulasku u športski objekt, budući da se ta koncentracija može do tog trenutka i smanjiti. Također, istaknuo je kako se za prekršaj može kazniti samo onaj tko pokuša ući, dođe ili boravi na prostoru športskog objekta u alkoholiziranom stanju⁹⁴, pri čemu njegov put do športskog objekta ne predstavlja pojam „dolazak“ iz navedene odredbe. Pozivajući se na članak 4. stavak 2. ZSNŠN prema kojem Protupravna ponašanja mogu biti ostvarena tijekom čitavog razdoblja od polaska, putovanja, trajanja natjecanja do povratka sa športskog natjecanja, u obrazloženju presude, VPSRH navodi kako svrha i cilj Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima je utjecati na sprječavanje nasilničkih ponašanja vezanih za športska natjecanja. Međutim, sprječavanje nasilničkih ponašanja ne odnosi se samo na ona počinjena na prostoru športskog objekta, već i tijekom putovanja na športsku priredbu kao i povratku s te priredbe, budući da se kroz praksu pokazalo kako do najtežih oblika nasilja vezanih za šport dolazi upravo tijekom putovanja o čemu svjedoče brojni sukobi navijačkih skupina na određenim, u pravilu unaprijed dogovorenim punktovima, ponekad kilometrima daleko od stadiona. Uz to, VPSRH je istaknuo kako se odredbe zakona ne smiju tumačiti gramatički, već teleološki (u skladu s njezinom svrhom), a što navodi i Europski sud za ljudska prava. U skladu s tim ističe kako imenica „dolazak“ označava radnja prilaženja određenom mjestu, a što u ovom slučaju, u skladu s ciljem ZSNŠN, obuhvaća i put do športskog objekta.

Analizirajući ovu presudu, smatram kako VPSRH ispravno zaključuje kako pojam „dolazak“ podrazumijeva cijeli put do športskog objekta, a ne kako okrivljenik ističe, samo „završetak puta“ tj. stajanje ispred športskog objekta. Također, slažem se s visinom izrečene kazne. Mišljenja sam kako se ne radi o teškom prekršaju, zbog čega izrečenu kaznu od 2000,00, koja ujedno predstavlja i zakonski minimum, smatram pravednom. Podržavajući intenciju zakonodavca, prema kojoj je cilj sprečavanje protupravnih ponašanja kako za vrijeme trajanja

⁹⁴ Članak 39. stavak 1. točka 3. ZSNŠN: „Novčanom kaznom od 260,00 do 1990,00 eura ili kaznom zatvora u trajanju do 30 dana kaznit će se za prekršaj fizička osoba koja: pokuša ući, dođe ili boravi na prostoru športskog objekta u alkoholiziranom stanju iznad 0,50 g/kg, odnosno odgovarajući iznos miligrama u litri izdahnutog zraka“.

športskih natjecanja, tako i za vrijeme dolaska na ista, mogu razumjeti svrhu u kažnjavanju nekih ponašanja koja inače nisu kažnjiva. Međutim, u nekim slučajevima (kao i u ovom) smatram da je zakonodavac prestrog.

Kao i svaki pravni propis, tako i ZSNŠN sadrži neke, po mojem mišljenju, nedostatke i nelogičnosti koje bi se trebale ispraviti. Kao možda i najveći nedostatak smatram vremensko razdoblje u kojem prekršaj ili kazneno djelo moraju biti počinjeni kako bi došlo do primjene ZSNŠN. Kako je već nekoliko puta navedeno, protupravna ponašanja propisana ZSNŠN mogu biti ostvarena tijekom čitavog razdoblja od polaska, putovanja, trajanja natjecanja do povratka sa športskog natjecanja, pri čemu to razdoblje može trajati i više sati ili cijeli dan. Primjerice, navijaču iz Splita koji automobilom putuje na utakmicu u Osijek, vrijeme putovanja i povratka sa športskog natjecanja traje približno cijeli dan. Uzimajući to u obzir osvrnut ću se na protupravno ponašanje iz ZSNŠN prema kojem je zabranjeno posjedovanje ili konzumiranje alkoholnih pića i drugih pića koja sadrže više od 6% alkohola. Uzmimo za primjer hipotetsku situaciju prema kojoj bi se četveročlana obitelj automobilom zaputila na utakmicu, pri čemu bi put trajao pet sati vožnje. Okolnost da bi neka od osoba u automobilu na početku putovanja popila, pa čak i posjedovala (imala u automobilu) malo jače pivo s 8% alkohola, predstavljala bi prekršaj prema ZSNŠN⁹⁵, iako se može zaključiti, ako osoba ostane na jednom popijenom pivu, kako ona na športsko natjecanje ne bi došla u alkoholiziranom stanju. Također, VPSRH je u gore opisanoj presudi Jž-3068/2017 naveo kako pojam „dolazak“, iz članka 4. stavka 1. točke 3. ZSNŠN, obuhvaća cijeli put do športskog objekta. Ako kao primjer ponovno uzmemo obitelj iz prethodnog slučaja, okolnost da je na početku puta neki član obitelji sjeo u auto s koncentracijom alkohola u krvi većom od 0.50g/kg (koju prosječna muška osoba postigne nakon dva velika piva) predstavlja prekršaj prema ZSNŠN⁹⁶. Ponovno, možemo zaključiti kako

⁹⁵ Članak 4. stavak 1. točka 1. ZSNŠN: Protupravnim ponašanjem u smislu ovoga Zakona smatra se posjedovanje ili konzumiranje alkoholnih pića i drugih pića koja sadrže više od 6% alkohola (...).

⁹⁶ Članak 4. stavak 1. točka 3. ZSNŠN: Protupravnim ponašanjem u smislu ovoga Zakona smatra se pokušaj ulaska, dolazak i boravak na prostoru športskog objekta u alkoholiziranom stanju iznad 0,50 g/kg (...).

će se osoba ako više ne bude konzumirala alkohol, potpuno otrijezniti do dolaska na športsko natjecanje. Naposljetku, nekad će biti teško utvrditi jesu li se osobe doista uputile na športsko natjecanje. Uzimajući ovo u obzir posebno se nelogična čini odredba iz članka 21. stavka 2. ZSNŠN prema kojoj: „nacionalni športski savezi, uz prethodnu suglasnost policije, mogu dopustiti prodaju i distribuciju pića s koncentracijom alkohola do 6%, u papirnatim ili otvorenim plastičnim posudama, u športskim objektima na športskim natjecanjima koja nisu označena kao visokorizična natjecanja“. Tako zakonodavac u jednu ruku nastoji suzbiti konzumaciju alkohola na športskim natjecanjima (kao i prije i nakon održavanja istih), a s druge strane omogućava prodaju, a samim tim i konzumaciju istog. Smatram kako potonju odredbu treba izmijeniti. Naime ponekad je teško utvrditi koja su to natjecanja visokorizična. Primjerice, s obzirom na velik broj navijača, a posebice onih „problematičnijih“ koji pohađaju utakmice HNK Hajduk, skoro svaka utakmica tog kluba bi se mogla svrstati u skupinu visokorizičnih, te ograničenje glede udjela alkohola u krvi od 0.50g/kg koje zakon nameće smatram opravdanim. S druge strane, slučajevi nasilja na športskim natjecanjima kod individualnih sportova (veslanje, plivanje itd.) koji kao publiku uglavnom imaju gledatelje, a ne navijače, izuzetno su rijetki. Stoga, se granica od 0.5g/kg alkohola u krvi doima strogom. Stoga smatram kako bi se prodaja alkohola na športskim natjecanjima u potpunosti trebala zabraniti za ona sportove koji privlače najviše pažnje i izazivaju najviše emocija, odnosno za košarku i nogomet. Uvažavajući intenciju zakonodavca glede opisanih ograničenja u konzumaciji alkohola, koja je bila usmjerena na sprječavanje nasilja prije samog športskog natjecanja, smatram kako je ovo zakonsko rješenje iz gore navedenih razloga prestrogo, te bi ga trebalo promijeniti.

5.3. Prekršaji organizatora športskog natjecanja

Osoba organizatora športskog natjecanja (u daljnjem tekstu: organizator) izuzetno je važna za održavanje reda na športskim natjecanjima, zbog čega ću joj posvetiti dio ovog rada. Važnost

organizatora vidimo u nizu obveza koje mu je zakonodavac nametnuo u ZSNŠN, a koji bi trebali dovesti do smanjenja protupravnih ponašanja. Prema članku 3. stavku 3. ZSNŠN organizatori športskog natjecanja jesu „športski klubovi, športski savezi, športske udruge više razine i druge pravne ili fizičke osobe koje organiziraju športsko natjecanje“. Odgovornost organizatora sportskih događaja prije svega se sastoji u osiguranju uvjeta za nesmetano i sigurno održavanje sportske priredbe u skladu s naravi i pravilima sportske igre kao i nesmetano i sigurno gledanje sportskog događaja⁹⁷. Obveze i odgovornost organizatora uređene su nizom propisa. Primjerice, Zakon o sportu (koji je više koncentriran na sportski aspekt organizacije) kao prilično načelne obveze organizatora predviđa osiguranje sigurnosti i pružanje medicinske pomoći na sportskom natjecanju⁹⁸. Također, Zakon o obveznim odnosima predviđa posebnu imovinsku odgovornost organizatora priredbi⁹⁹. S obzirom na to da se u ulozi organizatora, osim nacionalnih športskih saveza, kao i onih na županijskoj razini, mogu pojaviti i športski klubovi, pravila o organiziranju športskog natjecanja mogu donijeti i nacionalni športski savezi. Primjerice, Hrvatski nogometni savez je 29. lipnja 2022. donio Pravilnik o zaštiti i sigurnosti na nogometnim utakmicama koji sadrži niz obveza o kojima klubovi moraju voditi računa prilikom organiziranja športskog natjecanja (kao što je npr. pregled gledatelja prigodom ulaska na stadion)¹⁰⁰. Ne ulazeći detaljno u odredbe Pravilnika, zgodno je spomenuti odredbu iz članka 9. stavka 1. Pravilnika prema kojoj se „saveze i klubove potiče se da razvijaju i održavaju proaktivnu i redovitu komunikaciju s navijačima i njihovim predstavnicima s ciljem stvaranja partnerstva, kao i rješavanja problema“. Ta obveza uvelike je slična obvezi propisanoj u članku 14. ZSNŠN prema kojem će „organizator športskog natjecanja pozvati klubove navijača

⁹⁷ Gliha, Igor: Izvanugovorna odgovornost za štetu nastalu u sportu, u: Kačer, Hrvoje (ur.), Uvod u sportsko pravo, Zagreb, 2009, str. 209.

⁹⁸ Članak 57. stavak 1. Zakona o sportu

⁹⁹ Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, članak 1081.: „Organizator okupljanja većeg broja ljudi u zatvorenom ili na otvorenom prostoru odgovara za štetu nastalu smrću ili tjelesnom ozljedom koju netko pretrpi zbog izvanrednih okolnosti koje u takvim prilikama mogu nastati, kao što je neuobičajeno gibanje masa, opći nered i slično“.

¹⁰⁰ Pravilnik dostupan na: <https://hns-cff.hr/files/documents/24409/Pravilnik%20o%20zaštiti%20i%20sigurnosti.pdf>

domaćega športskog kluba, a gostujući športski klub klubove svojih navijača, da zajedno razmotre mjere koje mogu poduzeti klubovi navijača radi sprječavanja nereda i nasilja prilikom športskog natjecanja te za vrijeme putovanja na športsko natjecanje i u povratku sa športskog natjecanja“.

Protupravna ponašanja organizatora posljedica su neispunjenja obveza koje im ZSNŠN nalaže. Primjerice, članak 5. stavak 1. ZSNŠN propisuje da: „Organizator športskog natjecanja dužan je procijeniti mogućnosti izbijanja nereda i nasilja na športskom natjecanju i poduzeti mjere radi njihovog sprječavanja i suzbijanja, propisane ovim Zakonom i drugim zakonima i propisima za njihovo provođenje, te propisima međunarodnih i domaćih športskih saveza i drugih športskih udruga više razine“. Također, organizator je dužan osigurati dovoljan broj redara koji moraju biti sposobni za obavljanje tog posla, kao i otvoriti ulaze na športski objekt dovoljno rano kako bi se izbjegle gužve i mogući neredi. Organizator može biti kažnjen prema odredbama ZSNŠN ako: „1. ne poduzme mjere radi sprječavanja i suzbijanja nereda i nasilja na športskom natjecanju, odnosno odbije surađivati s nadležnim policijskim tijelom i postupati po nalogu policije glede otklanjanja uočenih nedostataka u postupku pripreme, organizacije i održavanja športskog natjecanja; 2. na športskom natjecanju nema redarsku službu ili nema dovoljan broj redara; 3. omogućiti da poslove redara obavljaju osobe koje nemaju oznaku ili natpis koji označava da su pripadnici redarske službe; 4. kao redara zapošljava ili koristi osobu koja nije osposobljena za poslove redara; 5. zapis videonadzora športskog objekta ne dostavi na zahtjev policije; 6. ne osigura odgovarajući prostor za parkiranje autobusa i osobnih automobila; 7. ulaznim i izlaznim vratima športskog objekta ne rukuje osposobljeno osoblje; 8. se ulazna i izlazna vrata športskog objekta, prostor za prodaju ulaznica, rampe za usmjeravanje gledatelja, prolazi (tuneli) i stepenice ne nalaze pod stalnim nadzorom redara; 9. ako nije prije održavanja športskog natjecanja provedeno pretraživanje športskog objekta ili dijela športskog objekta u kojem se organizira športsko natjecanje i na kojem se smještaju gledatelji; 10. sustav

obavještavanja gledatelja koristi za namjene koje nisu dopuštene; 11. na prostoru športskog objekta dopusti prodaju i distribuciju alkoholnih pića; 12. športsko natjecanje održava noću, a športski objekt nije opremljen samostalnim izvorom električne energije i 13. športski objekt ne otvori dovoljno rano da bi se izbjegle gužve i neredi prilikom ulaska gledatelja u športski objekt“¹⁰¹. Propisane su različite sankcije ovisno o tome je li organizator fizička osoba, obrtnik, osoba koja obavlja drugu samostalnu djelatnost ili (najčešće) pravna osoba (npr. sportski klub, sportski savez itd.). Novčana kazna za organizatora fizičku osobu iznosi od 1320,00 eura do 6630,00 eura, za obrtnika odnosno drugu osobu koja obavlja samostalnu djelatnost kazna iznosi od 1320,00 eura do 10.610,00 eura, a za pravnu osobu od 6630,00 eura do 33.180,00 eura. Osim visine novčane kazne koja poprilično „upada u oči“ kod iznosa određenih za pravne osobe, zanimljivo je kako ZSNŠN ne propisuje kaznu zatvora za protupravna ponašanja organizatora, kao što je slučaj kod protupravnih ponašanja gledatelja, premda neka protupravna ponašanja (npr. neangažiranje dovoljnog broja redara) mogu poprilično ugroziti sigurnost kako gledatelja tako i sudionika samog sportskog natjecanja.

5.4. Prekršaji vlasnika i korisnika športskih objekata i redara

ZSNŠN također propisuje prekršaje koje mogu počinuti vlasnici i korisnici športskih objekata. Tako se u članku 38. stavku 1. ZSNŠN za fizičku osobu vlasnika ili korisnika športskog objekta predviđa novčana kazna od 1990,00 do 6630,00 eura ako: „1. na športskom objektu nema neprekidni videonadzor s mogućnošću ispisa i pohranjivanja snimljenog zapisa, uređaj za brojanje i kontrolu ulaznica te sustav za obavještavanje gledatelja i 2. ulazna i izlazna vrata športskog objekta, prostor za prodaju ulaznica, rampe za usmjeravanje gledatelja, prolazi (tuneli) i stepenice nisu odgovarajuće i vidljivo označeni“. S obzirom na to da se u ulozi vlasnika športskih objekata najčešće pojavljuju jedinice lokalne samouprave (općine ili gradovi),

¹⁰¹ Članak 37. stavak 1. točke 1. – 13. ZSNŠN

koji športske objekte daju na korištenje športskim klubovima, značajnija (češća u upotrebi) će nam biti (ili bi bar trebala biti) odredba ZSNŠN koja propisuje novčanu kaznu za pravne osobe i to u iznosu od 13.270,00 do 66.360,00 eura

Glede odgovornosti redara, ZSNŠN propisuje dužnosti koje redar u obavljanju svoga posla mora ispuniti, a čije neispunjenje dovodi do prekršajne odgovornosti. „Organizator športskog natjecanja kao redare može zapošljavati ili koristiti samo osobe koje su fizički i psihički sposobne za obavljanje poslova redara, koje imaju najmanje srednju stručnu spremu, koje nisu osuđivane za prekršajna djela protiv javnog reda i mira ili za kaznena djela počinjena iz koristoljublja ili počinjena iz nečasnih pobuda ili za koja se progoni po službenoj dužnosti“¹⁰². Redar je dužan, između ostalog, i: „1. štiti sudionike športskog natjecanja te imovinu koja se nalazi u športskom objektu; 2. utvrditi posjeduje li osoba ulaznicu ili drugu odgovarajuću ispravu izdanu od strane organizatora te spriječiti neovlašten ulazak u športski objekt; 3. utvrditi posjeduje li osoba koja ulazi ili se nalazi na športskom objektu alkoholna pića, drogu, pirotehnička sredstva, oružje ili druge predmete pogodne za nanošenje ozljeda ili za stvaranje nereda i nasilja te takve predmete privremeno oduzeti; 4. utvrditi posjeduje li osoba koja ulazi ili se nalazi u športskom objektu transparente, zastave, simbole i sl. kojima se iskazuje ili potiče mržnja ili nasilje na temelju rase, nacionalne, regionalne ili vjerske pripadnosti ili neke druge posebnosti i privremeno oduzeti takve predmete; 5. zabraniti pristup u športski objekt osobi koja je u alkoholiziranom stanju iznad 0,50 g/kg, odnosno odgovarajući iznos miligrama u litri izdahnutog zraka ili pod utjecajem droge, ili koja pokušava unijeti u športski objekt alkohol, drogu, pirotehnička sredstva, oružje ili druge predmete pogodne za nanošenje ozljeda ili za stvaranje nereda i nasilja, (...)“¹⁰³. Za neispunjavanje ovih dužnosti, te ako redar ne postupi po zapovijedi policije, propisana je novčana kazna u iznosu od 130,00 do 1320,00 eura.

¹⁰² Članak 11. stavak 1. ZSNŠN

¹⁰³ Članak 10. stavak 1. ZSNŠN

6. Međunarodni propisi u borbi protiv huliganizma

6.1. Konvencije Vijeća Europe

Vijeće Europe (dalje u tekstu: VE) kao međunarodna organizacija čiji je cilj jačanje demokracije i zaštita ljudskih prava u Europi, donijelo je niz propisa kojima je nastojalo smanjiti nasilje na športskim natjecanjima. Kao prvi propis koje je VE donijelo u svrhu rješavanja problematike huliganizma ističe se Europska konvencija o nasilju i nedoličnom ponašanju gledatelja na športskim priredbama iz 1977 (Europska konvencija o nasilju). Tom konvencijom, koja više nije na snazi, stranke potpisnice obvezale su se da će, u granicama svojih ustavnih odredbi, poduzeti sve potrebne korake kako bi konvencija postala učinkovita, radi prevencije i kontrole nasilja i nesportskog ponašanja gledatelja na nogometnim utakmicama¹⁰⁴. Naknadno su usvojene i dvije preporuke: Preporuka Parlamentarne skupštine Vijeća Europe od 28. siječnja 1983. godine¹⁰⁵ i Preporuka Vijeća ministara o smanjenju nasilja na sportskim događajima, a posebno na nogometnim utakmicama, od 19. ožujka 1984. godine¹⁰⁶.

S obzirom na to da se nasilje na športskim priredbama, a poglavito na nogometnim utakmicama samo pojačavalo, pri čemu je kao pokazatelj da se prema problemu nasilja treba oštrije postaviti djelovao gore opisani događaj u Heyselu, VE je 19. kolovoza 1985 usvojilo već navedenu Europsku konvenciju o nasilju i nedoličnom ponašanju gledatelja na športskim priredbama, posebno na nogometnim utakmicama. U RH Konvencija je usvojena 1994. godine. Prihvatanjem Konvencije države su se obvezale donijeti propise koji će za cilj imati smanjivanje protupravnih ponašanja vezanih za športska natjecanja. Upravo je Konvencija glede prevencije, nadziranja nasilja i nešportskog ponašanja na športskim natjecanjima bila

¹⁰⁴ op. cit. (bilj. 82.), str. 14.

¹⁰⁵ Recommendation 963 of the Cultural and educational means of reducing violence, CoE, Strasbourg, 1983., dostupno na: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?leid=14997&lang=en>,

¹⁰⁶ Recommendation No. R (84) 8 of the Reduction spectator violence at sports events, particularly at football matches, CoE, Strasbourg, 1984., dostupno na: <https://rm.coe.int/native/09000016804e8d55>,

temelj koji je poslužio ne samo za uređenje našeg zakonodavstva kada je u pitanju nasilje na športskim natjecanjima, već i za najveći broj drugih europskih država¹⁰⁷. Konvencija predviđa niz mjera koje bi trebale doprinijeti smanjenu nasilja, kao što su: sprječavanje ulaska na stadion osobama koje su pod utjecajem droga ili alkohola, razdvajanje domaćih i gostujućih navijača (o čemu posebno treba voditi računa prilikom prodaje ulaznica), sprječavanje unošenja alkoholnih pića, pirotehničkih i drugih sredstava koja bi mogli biti korištena za počinjenje nasilja itd.¹⁰⁸ Formirana je i Stalna komisija u kojoj je svaka država članica konvencije imala jednog predstavnika, a koja je kao zadatak imala praćenje primjene konvencije, konzultiranje sa športskim agencijama, razmatranje promjena konvencije i sl.

Tragedija na Heyselu 1985. godine bila je razlog da Vijeće Europe donese Konvenciju br. 120. Međutim, 2013. godine Odbor ministara Vijeća Europe sastao se, te nakon detaljne analize Konvencije br. 120 zaključio da je ista zastarjela s obzirom na to da mjere zaštite navedene u toj konvenciji nisu u skladu s iskustvima i dobrom praksom, ali niti s preporukama Stalne komisije Konvencije¹⁰⁹. Stoga je VE donijelo Konvenciju o integriranom pristupu sigurnosti, zaštiti i uslugama na nogometnim utakmicama i drugim sportskim priredbama (*Council of Europe Convention on an Integrated Safety, Security and Service Approach at Football Matches and Other Sports Events*)¹¹⁰ koja je stupila na snagu 1. studenog 2017. godine. Za razliku od Konvencije iz 1985. godine koja je propisivala prilično konkretne mjere za sprječavanje nereda na stadionima, ova Konvencija sadrži poprilično načelne odredbe koje su usmjerena na povećanje koordinacije i suradnje između državnih tijela (npr. policija) i organizatora športskog natjecanja. Primjerice, „države potpisnice ove konvencije dužne su donijeti i poduzimati niz mjera s kojima bi osigurali sigurnost, zaštitu i usluge na nogometnim

¹⁰⁷ op. cit. (bilj. 10.), str. 337.

¹⁰⁸ Članak 3. Konvencije br. 120

¹⁰⁹ op. cit. (bilj. 82.), str. 16.

¹¹⁰ Council of Europe Convention on an Integrated Safety, Security and Service Approach at Football Matches and Other Sports Events, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=218>,

utakmicama, kao primjerice da na nogometnim stadionima za vrijeme održavanja utakmice postoji učinkovita povezanost s policijom, hitnim službama i drugim partnerskim agencijama, te moraju uključivati politike i postupanja protiv rasističkog i diskriminirajućeg ponašanja¹¹¹. Konvencija br. 218 kao svoj cilj navodi omogućavanje sigurnosti, zaštite i kvalitetne usluge ponajviše na nogometnim utakmicama, ali i na ostalim športskim priredbama prvenstveno kroz integraciju multiagencijskog pristupa u osiguranju navedenih elemenata, kao i aktivan pristup prema suradnji odgovornih lokalnih, nacionalnih i međunarodnih tijela¹¹².

Osim konvencija koje su usmjerene na sprječavanje nereda na športskim natjecanjima, bitno je spomenuti i Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje u tekstu EKLJP) (*Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*) koja je stupila na snagu 3. rujna 1953. godine¹¹³. Republika Hrvatska je istu ratificirala 5. studenog 1997, a po pravnoj snazi, u skladu s odredbom 134. Ustava RH, nalazi se iznad zakona. Konvencija, koju su se države članice obvezale implementirati u svoje nacionalno zakonodavstvo, sadrži niz ljudskih prava i sloboda kao što su: pravo na život, zabrana mučenja, pravo na slobodu, pravo na pošteno suđenje, zabrana diskriminacije po bilo kakvoj osnovi itd. Konvencijske odredbe imaju izravan učinak. Kao važan mehanizam zaštite prava i sloboda predviđenih konvencijom osnovan je Europski sud za ljudska prava (*European Court of Human Rights*)(dalje u tekstu: ESLJP) sa sjedištem u Strasbourgu. Pojedinci koji smatraju da su njihova konvencijska prava i slobode povrijeđeni imaju mogućnost podnošenja individualnog zahtjeva (tužbe) ESLJP, nakon što su iscrpili pravna sredstva u okviru nacionalnog pravnog sustava. Presudom koja ima obvezujući učinak, te ju je država obvezna izvršiti, ESLJP može naložiti državi neku mjeru npr. izmjenu zakonskih ili podzakonskih propisa.

¹¹¹ Članak 5. Konvencije br. 218

¹¹² Primorac, Damir; Pilić, Marko: Sigurnost i zaštita na nogometnim utakmicama i ostalim ostalim sportskim priredbama prema rješenjima konvencije Vijeća Europe CETS br. 218, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 56, 2/2019, str. 405.

¹¹³ Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=005>,

6.2. Praksa ESLJP

ESLJP je u svom dugogodišnjem djelovanju donio niz presuda kojima je odlučivao o ljudskim pravima i slobodama, a u ovom dijelu rada osvrnut ću se na neke presude ESLJP koje se odnose na protupravna ponašanja na sportskim natjecanjima.

6.2.1. Velkov protiv Bugarske

U ovom predmetu¹¹⁴ sud je odlučivao o povredi prava da se ne bude suđen ili kažnjen dvaput po istom predmetu (*ne bis in idem*), predviđenog u članku 4. Protokola br. 7. EKLJP¹¹⁵. Podnositelj zahtjeva, navijač bugarskog nogometnog kluba, obratio se ESLJP smatrajući kako je došlo do povrede navedenog članka zbog toga što je bio dva puta osuđen za isti prijestup. Podnositelj je, u upravnom (prekršajnom) postupku, bio optužen zbog povrede javnog reda i mira, a koja se sastojala u korištenju nedozvoljenih predmeta, razbijanju stakla auta, te vrijeđanju policijskih službenika i ne postupanju po njihovim zapovijedima. Odbacivši optužbe za ostala protupravna ponašanja zbog nedostatka dokaza, bugarski sud je podnositelja osudio zbog vrijeđanja policijskih službenika i ne postupanja po njihovim zapovijedima, za što mu je izrekao dvotjedni zatvor i zabranu prisustvovanja športskim natjecanjima u trajanju od dvije godine, temeljeći svoju odluku na iskazu osam policijskih službenika. U međuvremenu je protiv podnositelja bio pokrenut i kazneni postupak zbog kaznenog djela povrede javnog reda koja se sastojala od istog protupravnog ponašanja kao i u upravnom postupku. Bugarski sud je podnositelja proglasio krivim i izrekao mu kaznu zatvora u trajanju od dvije godine. Nakon neuspješne žalbe podnesene Okružnom sudu, a zatim i Vrhovnom kasacijskom sudu, podnositelj se obratio ESLJP. Vlada Bugarske zahtijevala je da se prigovor podnositelja odbije, ističući kako se postupak u kojem je podnositelj prvotno bio osuđen (upravni) ne može smatrati

¹¹⁴ ESLJP, Velkov protiv Bugarske, zahtjev br. 34503/10, od 21. srpnja 2020. godine

¹¹⁵ Članak 4. Protokola 7.: „Nikome se ne može suditi niti se može ponovo kazniti u krivičnom postupku u nadležnosti iste države za djelo zbog koga je već bio pravosnažno oslobođen ili osuđen u skladu sa zakonom i krivičnim postupkom te države“.

kaznenim postupku u smislu članka 4. Protokola 7. EKLJP, te da zbog toga nije došlo do povrede načela *ne bis in idem*. Podnositelj je pak naveo kako zbog toga što mu izrečena kazna zatvora u trajanju od dva tjedna ima kazneni karakter, upravni postupak ima „karakter kaznenog postupka“ zbog čega dolazi do primjene gore navedenog članka. Sud je u svojoj presudi istaknuo kako dozvoljava vođenje mješovitih postupaka (u ovom slučaju kaznenog i upravnog) pod uvjetom da su ispunjeni određeni uvjeti. Mora se pokazati da su oni spojeni na takav način da su integrirani u koherentnu cjelinu. To znači ne samo da ciljevi kojima se teži i sredstva koja se koriste za njihovo postizanje moraju biti bitno komplementarni i predstavljati vremensku poveznicu, već i da moguće posljedice proizašle iz takve organizacije pravnog tretmana predmetnog ponašanja moraju biti razmjerne i predvidive za stranku u parnici. Prihvaćajući zahtjev podnositelja, Sud je utvrdio, s obzirom na povezanost ta dva postupka, da su imali istu svrhu, a to je kažnjavanje podnositelja za remećenje mira, čime je došlo do povrede načela *ne bis in idem*.

6.2.2. S., V. i A. protiv Danske

U sljedećem predmetu¹¹⁶ sud je odlučivao o povredi prava na slobodu i sigurnost propisanog u članku 5. EKLJP¹¹⁷. Podnositelji zahtjeva su u listopadu 2009. godine bili u Kopenhagenu kako bi prisustvovali nogometnoj utakmici između Danske i Švedske. Danska policija predvidjela je mogućnost sukoba između huliganskih skupina iz obje zemlje. Drugi i treći podnositelj zahtjeva uhićeni su tijekom fizičkog sukoba između danskih i švedskih navijača. Kasnije je uhićen i prvi podnositelj zahtjeva zajedno s velikim brojem drugih navijača,

¹¹⁶ ESLJP, S., V. i A. protiv Danske, zahtjev br. 35553/12, 36678/12 i 36711/12, od 22. listopada 2018. godine

¹¹⁷ Članak 5. stavak 1. točka 2. i 3. EKJLP: „Svatko ima pravo na slobodu i na osobnu sigurnost. Nitko se ne smije lišiti slobode, osim u sljedećim slučajevima i u postupku propisanom zakonom: 1. b) ako je zakonito uhićen ili pritvoren zbog nepoštovanja zakonitog sudskog naloga radi osiguranja izvršenja neke zakonom propisane obveze; 2. ako je zakonito uhićen ili pritvoren radi dovođenja nadležnoj sudbenoj vlasti kad postoji osnovana sumnja da je počinio kazneno djelo ili kad je razumno vjerovati da je to nužno radi sprječavanja izvršenja kaznenog djela ili bijega nakon njegova počinjenja“

nakon što je uočeno da potiče druge na sudjelovanje u fizičkom sukobu. Sva tri podnositelja zahtjeva bili su pritvoreni nešto manje od osam sati, međutim protiv njih nije pokrenut prekršajni ili kazneni postupak. Zbog nezakonitog pritvora, pokušali su ishoditi odštetu pred danskim sudovima, ali nisu u tome imali uspjeha. Prvostupanjski sud je utvrdio je kako su policijski djelatnici imali opravdan razlog posumnjati da su podnositelji zahtjeva organizirali sukobe između huligana, a koje je policija, radi opasnosti za druge gledatelje, morala spriječiti. Također, danski sud je utvrdio kako je trajanje pritvora, koje je bilo malo duže od zakonom propisanog maksimalnog trajanja od šest sati, bilo opravdano u postojećim okolnostima. Nakon neuspješne žalbe, Podnositelji su se obratili ESLJP navodeći kako je došlo do povrede prava na osobnu slobodu i sigurnost, ponajprije zbog činjenice da su lišeni slobode bez da je nadležno tijelo donijelo valjanu odluku. U odgovoru na zahtjev podnositelja, Danska je istaknula kako su uhićenje i pritvaranje podnositelja predstavljali preventivnu mjeru osiguranja sigurnosti na sportskom natjecanju. Odlučujući o zahtjevu ESLJP utvrdio je kako činjenica da su podnositelji u pritvoru bili zadržani nešto duže od propisane maksimalne granice od šest sati, ne predstavlja povredu članka 5. EKLJP. Članak 5. stavak 1. točka (c) Konvencije dopušta uhićenje ili pritvor osoba u različitim okolnostima, uključujući i "kad je razumno vjerovati da je to nužno radi sprječavanja izvršenja kaznenog djela". Nakon što su stavljeni u pritvor, osobe moraju biti u razumnom roku dovedene pred suca ili puštene na slobodu, što je i bilo u ovom slučaju. Sud je također utvrdio kako je upravo to vrijeme zadržavanja podnositelja u pritvoru (koje je trajalo od nekoliko sati prije do nekoliko sati nakon nogometne utakmice) bilo nužno kako bi se osigurala sigurnost drugih, te tako spriječili neredi u kojima su podnositelji sudjelovali ili namjeravali sudjelovati. To bi značilo da su policijski djelatnici konkretno naveli djelo, vrijeme (poslijepodne 10. listopada 2009.), mjesto (Amagertorv trg i Tivoli park) i žrtve (javnost prisutna na tim mjestima u to vrijeme). Stoga, prema mišljenju ESLJP, danske su vlasti iznijele dokaze koji ukazuju na to da bi podnositelji zahtjeva vrlo vjerojatno bili uključeni u huliganstvo

u slučaju da nisu bili pritvoreni. Također, ESLJP je utvrdio kako su podnositelji bili pušteni čim je prošao rizik od sukoba, te da njihov pritvor nije trajao dulje nego što je bilo nužno radi sprečavanja poticanja na nasilje. Stoga su danski sudovi postigli pravičnu ravnotežu između prava podnositelja zahtjeva na slobodu i važnosti sprječavanja huliganstva. Zbog svega navedenog, ESLJP je odbio zahtjev podnositelja.

6.2.3. Šimunić protiv Hrvatske

U zanimljivom predmetu¹¹⁸ koji se vodio protiv Republike Hrvatske ESLJP odlučivao je o povredi prava na pošteno suđenje¹¹⁹, *nullum crimen nulla poena sine lege*¹²⁰, prava na slobodu izražavanja¹²¹, prava na učinkovito pravno sredstvo¹²² i o zabrani diskriminacije¹²³. Naime, podnositelj zahtjeva, bivši nogometni reprezentativac Josip Šimunić, je 19. studenog 2013. godine na stadionu Maksimir, nakon službenog završetka nogometne utakmice u kojoj je i sam sudjelovao, uzeo mikrofona, te na središnjem dijelu travnjaka okrenut prema gledateljima, obraćajući im se uputio uzvik „za dom“ na što su mu gledatelji uzvratili povikom „spremni“. Takav povik uz reakciju gledatelja ponovio je još tri puta. Presudom Prekršajnog suda u Zagrebu kažnjen je novčanom kaznom u iznosu od 5000,00kn zbog povrede članka 4. stavka 1. točke 7. ZSNŠN koji zabranjuje pjevanje pjesama ili dobacivanje poruka čiji sadržaj iskazuje

¹¹⁸ ESLJP, Šimunić protiv Hrvatske, zahtjev br. 20373/17, od 22. siječnja 2019. godine

¹¹⁹ Članak 6. stavak 1. EKLJP: „Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj (...)“.

¹²⁰ Članak 7. stavak 1. EKLJP: „Nitko ne može biti proglašen krivim za kazneno djelo počinjeno činom ili propustom koji, u času počinjenja, po unutarnjem ili po međunarodnom pravu nisu bili predviđeni kao kazneno djelo (...)“.

¹²¹ Članak 10. stavak 1. EKLJP: „Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. To pravo obuhvaća slobodu mišljenja i slobodu primanja i širenja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice (...)“.

¹²² Članak 13. EKLJP: „Svatko čija su prava i slobode koje su priznate u ovoj Konvenciji povrijeđene ima pravo na djelotvorna pravna sredstva pred domaćim državnim tijelom čak i u slučaju kad su povredu počinile osobe koje su djelovale u službenom svojstvu“.

¹²³ Članak 14. EKLJP: „Uživanje prava i sloboda koje su priznate u ovoj Konvenciji osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost“.

ili potiče mržnju ili nasilje na temelju rase, nacionalne, regionalne ili vjerske pripadnosti. VPSRH potvrdio je prvostupanjsku presudu i povisio novčanu kaznu na 25.000,00 kn.

U zahtjevu podnesenom ESLJP, glede povrede članka 6. EKLJP, podnositelj se pozvao na dvije odluke donesene u drugim prekršajnim postupcima u kojima su optuženici bili oslobođeni. ESLJP je, odbijajući zahtjev glede ovog članka konvencije, istaknuo kako kriteriji za ocjenjivanje jesu li proturječne odluke domaćih vrhovnih sudova u suprotnosti sa zahtjevom poštenog suđenja sadržanog u članku 6. stavku 1. Konvencije uključuju utvrđivanje postoje li „duboke i dugotrajne razlike“ u sudskoj praksi vrhovnog suda, propisuje li domaće pravo mehanizam za prevladavanje tih razlika, je li primijenjen i, ako je primjereno, s kojim učinkom. Samim tim prihvaćeno je da se različiti tretman dvaju sporova ne može smatrati stvaranjem proturječne sudske prakse ako se razlika temelji na različitim činjeničnim situacijama. Stoga, Sud smatra da jedan izolirani slučaj ni na koji način ne može predstavljati dokaz o dubokim i dugotrajnim razlikama.

Glede povrede članka 10. Konvencije podnositelje je naveo kako domaći sudovi nisu ocjenjivali okolnost je li podnositelj znao da sporni izraz simbolizira službeni pozdrav totalitarnog režima Nezavisne Države Hrvatske i da time iskazuje rasističku ideologiju. Također, nisu vodili računa o tome da se obraćao hrvatskim navijačima u kontekstu slavlja zbog uspjeha nogometne reprezentacije, a ne u svrhu iskazivanja rasističke ideologije. U odnosu na te navode, odbijajući njegov zahtjev, ESLJP nije ulazio u ocjenu predstavlja li izraz „Za dom“ prekršaj koji je baziran na mržnji prema nekoj manjini, a time i protivan vrijednostima koje jamči Konvencija. Međutim, istaknuo je da su domaći sudovi u ovom predmetu proveli temeljit postupak i utvrdili sve relevantne činjenice, posebice da su proveli analizu i kontekst značenja tog izraza. Domaći sudovi su utvrdili da taj izraz ima značenje i kontekst koje je upereno protiv prava koja štiti Konvencija. Podnositeljeva osuda u prekršajnom postupku predstavljala je miješanje države u njegovo pravo na slobodu izražavanja, međutim prema stavu ESLJP to je

miješanje bilo utemeljeno na zakonu (Zakonu o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima) te imalo legitiman cilj. Štoviše, ESLJP se osvrnuo na ulogu koju podnositelj kao nogometni reprezentativac mora ispunjavati. Naime, kao poznati nogometaš morao je biti svjestan mogućeg negativnog utjecaja koje takvo ponašanje može izazvati (uzimajući u obzir značenje i konotacije koje se pripisuje tom pozdravu), a posebno vodeći računa o brojnosti gledatelja kojima je taj pozdrav bio upućen. U ovom slučaju, ESLJP je, figurativno rečeno, „prebacio lopticu odgovornosti“ na sportaše, a ne samo na huligane, smatrajući kako sportaši moraju biti svijetli primjer i svojim ne malim utjecajem poticajno djelovati na ponašanje drugih osoba, a u svrhu sprječavanja protupravnih ponašanja na športskim natjecanjima.

6.2.4. Seražin protiv Hrvatske

U sljedećem predmetu¹²⁴ ESLJP odlučivao je o povredi prava da se ne bude suđen ili kažnjen dvaput po istom predmetu (*ne bis in idem*). Podnositelja zahtjeva, navijača GNK Dinamo, osudio je Prekršajni sud u Zagrebu radi višestrukih navijačkih izgređa, te mu je uz uvjetnu kaznu zatvora izrekao i zaštitnu mjeru zabrane posjećivanja utakmica u trajanju od godine dana. S obzirom na to da je podnositelj nastavio s navijačkim izgređima, kako u Republici Hrvatskoj tako i u inozemstvu, policija je u dva navrata zahtijevala od Prekršajnog suda u Zagrebu da protiv podnositelja izreče preventivnu mjeru zabrane posjećivanja nogometnih utakmica kluba Dinamo i Hrvatske nogometne reprezentacije na području RH i inozemstva, u trajanju od po godinu dana, predviđenu u ZSNŠN¹²⁵. Nakon što je iscrpio domaća pravna sredstva, podnositelj se obratio ESLJP smatrajući da je za isto ponašanje dva puta suđen i kažnjen, prvo u prekršajnom postupku koji se vodio zbog optužbe na huliganizam, a zatim u

¹²⁴ ESLJP, Seražin protiv Hrvatske, zahtjev br. 19120/15, od 9. listopada 2018. godine

¹²⁵ Članak 34.a stavak 1.: „Osobi za koju postoje saznanja da se već ranije protupravno ponašala za vrijeme dolaska, održavanja ili odlaska s nekog športskog natjecanja prekršajni sud na prijedlog policijske uprave nadležne za mjesto održavanja športskog natjecanja ili policijske uprave nadležne za područje na kome se nalazi prebivalište takve osobe može izreći zabranu prisustvovanja određenom športskom natjecanju ili zabranu prisustvovanja športskim natjecanjima za vrijeme koje ne može biti kraće od šest mjeseci niti duže od godinu dana“.

postupku kojom mu je izrečena mjera zabrane prisustvovanja na sportskim natjecanjima. U svojoj presudi ESLJP, odbivši zahtjev podnositelja, istaknuo je kako mjera zabrane posjećivanja utakmica (predviđena člankom 34.a ZSNŠN) ne djeluje represivno, te joj nije svrha kažnjavanje počinitelja. Preventivna mjera, kako joj i naziv govori, ima za cilj preventivno djelovati, a sve kako bi se smanjilo nasilje na sportskim natjecanjima. Naime, preventivna mjera može se izreći neovisno o osudi u prethodnom prekršajnom ili kaznenom postupku. Također, uz izricanje preventivne mjere nije predviđeno dodatno izricanje novčane kazne ili oduzimanje slobode, čime mjera nema kaznenopravnu konotaciju. Ona se temelji na saznanjima policije o prethodnom protupravnom ponašanju, a što je kod podnositelja bio slučaj, s obzirom na to da je sudjelovao u nizu huliganskih izgređa. Na temelju navedenog, ESLJP je zaključio da preventivna mjera ne predstavlja „kaznenu optužbu“, pa stoga čl. 4. Protokola broj 7. uz Konvenciju nije primjenjiv u ovom predmetu.

Nedugo nakon ove odluke ESLJP je donio presudu u predmetu Mesić i dr. protiv Hrvatske.¹²⁶ S obzirom na to da se radilo o sličnom činjeničnom stanju i istom pravnom pitanju tj. povredi iste konvencijske odredbe kao u presudi Seražin protiv Hrvatske, sud je pozivajući se na prethodnu presudu ponovio argumente koje je u njoj istaknuo. Dakle, prema stajalištu ESLJP, preventivna mjera iz članka 34.a ZSNŠN nema kazneni karakter, stoga njena primjena nakon osude u prekršajnom ili kaznenom postupku ne predstavlja povredu načela *ne bis in idem*.

6.3. Pravo EU

Europska unija, kao nadnacionalna organizacija europskih država, također je nastojala pridonijeti sprječavanju huliganizma na sportskim natjecanjima. U tome se posebno ističe Rezoluciju o huliganstvu i slobodnom kretanju nogometnih navijača¹²⁷ ("*Resolution on*

¹²⁶ ESLJP, Mesić i dr. protiv Hrvatske, zahtjev br. 792/16, od 12. veljače 2019. godine

¹²⁷ Resolution on hooliganism and the free movement of football supporters, dostupno na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/364cb755-23b0-4f48-9e6e-ed77961b56a9>,

hooliganism and the free movement of football supporters", u daljnjem tekstu: Rezolucija) koju je 21. svibnja 1996. godine usvojio Europski parlament. Rezolucija je za cilj imala smanjivanje incidenata i rasizma na športskim natjecanjima poglavito prekograničnom suradnjom između država članica. U uvodu Rezolucije naznačeno je da je šport važna društvena i kulturna aktivnost, te da športski događaji (natjecanja) kao kulturni događaji (priredbe) moraju biti dostupni svima. Također, s obzirom na globalnu popularnost športa, potrebno je mu pridati veću pozornost prilikom njegove pravne regulacije, kako na razini EU, tako i u nacionalnim sustavima. Rezolucija naglašava i ulogu masovnih medija kako u prevenciji nasilja, tako i u promidžbi *fair play* ponašanja i međusobnog poštovanja. Uzimajući u obzir gorući problem huliganizma i rasizma, u Rezoluciji je naznačena potreba da se navijačima osigura potpuna sloboda kretanja odnosno posjećivanja nogometnih utakmica, te uz to učinkovita zaštita od nasilja na istima. Pri tome, državljanstvo navijača ne smije predstavljati okolnost zbog koje bi mu bilo zabranjeno posjećivati športska natjecanja.

Kao čestu pojavu vezanu uz športska natjecanja, Rezolucija navodi rasizam usmjeren prema sportašima crne rase, kao i prema Židovima. Rasizam možemo odrediti kao ideologiju, odnosno vjerovanje prema kojem među ljudskim rasama postoje nepremostive razlike i hijerarhijski odnos. Kao države u kojima je rasizam na športskim natjecanjima, a poglavito u nogometu, najzastupljeniji možemo istaknuti Španjolsku i Italiju. Kao nedavni primjer rasističkog ponašanja na nogometnim utakmicama, možemo navesti događaj koji se odvio 21. svibnja na utakmici u kojoj su sudjelovali španjolski nogometni klubovi *Valencia* i *Real Madrid*. Naime, napadač *Reala*, Brazilac Vinicius Junior s tribina je obasut rasističkim uvrjedama, pogrđnim skandiranjem, ali i fizičkim predmetima poput upaljača i čaša. Sudac je nakon toga utakmicu morao prekinuti dok se stanje nije primirilo. Šokantna je i poražavajuća igračeva izjava nakon utakmice u kojoj je rekao kako, to nije bio ni prvi, ni drugi, ni treći put,

već da se to ponašanje događa svaki tjedan i to je nešto protiv čega se ne može braniti¹²⁸. Rasizam je također zastupljen i na športskim natjecanjima u Republici Hrvatskoj. Kao jedan od zastrašujućih primjera ističe se slučaj hrvatskog reprezentativaca – Eduarda da Silve, zbog kojeg je na stadionu Poljud u Splitu bio izvješten transparent „Maksimirski ZOO Chago, Etto, Da Silva“. Vidimo kako je rasizam učestao i aktualan problem čije rješavanje zahtijeva velike i sustavne napore.

7. Zaključak

U ovom radu analizirao sam problem huliganizma u svijetu športa, s posebnim naglaskom na njegovu pozitivnopravnu regulaciju u Republici Hrvatskoj i u svijetu. Smatram kako ZSNŠN usprkos svojim nedostacima predstavlja dobru osnovicu reguliranja, prevencije i kažnjavanja nasilničkog ponašanja. Propisivanjem velikog broja protupravnih ponašanja, visokih sankcija i raznih mjera kojima se nastoji onemogućiti huliganima da prisustvuju športskim natjecanjima, zakonodavac ide za tim da ista učini mjestom na kojem bi se svatko trebao osjećati sigurnim. Usprkos tome, a kao što nam statistički podaci i gotovo pa svakodnevni događaji ukazuju, problem nasilja na športskim natjecanjima nije niti izbliza riješen. Stoga smatram kako je potrebno poduzeti dodatne mjere kao što su primjerice poboljšanje dijaloga između navijačkih skupina i policije, poboljšanje infrastrukture na sportskim objektima, kao i kvalitetnija suradnja između sigurnosnih službi i organizatora događanja. S obzirom na činjenicu kako je huliganizam nerazdvojiv od športa od njegovih samih početaka, svjestan sam toga da taj problem nikad neće biti u potpunosti iskorijenjen. Međutim, smatram kako bi se uz sustavnu primjenu ZSNŠN, kao i njegovo poboljšanje i modernizaciju, i uz gore nabrojene mjere trebalo zajedničkim naporima svih sudionika športskog natjecanja (gledatelja, organizatora, športasa

¹²⁸ Vinicius: prijetnje smrću, vješanje lutke...Ova zemlja poznata je kao zemlja rasista, dostupno na: <https://www.vecernji.hr/sport/video-vinicius-prijetnje-smrcu-vjesanje-lutke-ova-zemlja-poznata-je-kao-zemlja-rasista-1682073>, 8.7.2023.

itd.), učiniti sve kako bi se nasilje smanjilo, a posebice prema onima koji u tom nasilju ne žele sudjelovati.

Literatura

Knjige i članci:

1. Banić Kasalo, F: *Nogometni huliganizam i reakcija društva: politika Margaret Thatcher iz suvremene perspektive* (diplomski rad branjen na Kineziološkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu), rujan 2016.
2. Bodin, D; Robene, L; Stéphane, H: *Sport i nasilje u Europi*, Zagreb, 2007.
3. Cvitanović, L; Derenčinović, D; Turković, K; Munivrana Vajda, M; Dragičević Prtenjača, M; Maršavelski, A; Roksandić Vidlička, S: *Kazneno pravo – posebni dio*, Zagreb, 2018.
4. Derenčinović, D; Getoš, Anna-Maria: *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008.
5. Domić, H: *Kaznenopravni i prekršajopravni aspekti sprječavanja nereda na nogometnim stadionima*, Završni rad, Zagreb, 2022.
6. Gliha, I: *Izvanugovorna odgovornost za štetu nastalu u sportu*, u: Kačer, Hrvoje (ur.), *Uvod u sportsko pravo*, Zagreb, 2009.
7. Horvatić, Ž; Derenčinović, D; Cvitanović, L: *Kazneno pravo – opći dio I*, Zagreb, 2016.
8. Horvatić, Ž; Derenčinović, D; Cvitanović, L: *Kazneno pravo – opći dio 2*, Zagreb, 2017.
9. Margetić, M; Borovec, K: *Zakon o sprječavanju nereda na sportskim natjecanjima - preventivne i represivne mjere sudova i policije*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 22, br. 2/2015.
10. Nimac, K, Žganjer, J: *Analiza protokola o sigurnosti na utakmicama visokog rizika*, Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku, 3-4/2022
11. Nimac, K: *Sprječavanje nereda na sportskim natjecanjima – zakonska regulativa u Republici Hrvatskoj i nekim europskim zemljama*, Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku, br. 3-4/2016.
12. Pavlović, Š: *Kazneni zakon*, Rijeka, 2015.
13. Primorac, D; Konjić, Z; Blaće, K: *Kaznena djela u Zakonu o sprječavanju nereda na sportskim natjecanjima s osvrtom na mjere opreza prema Zakonu o kaznenom postupku*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 48, br. 4/2011.
14. Primorac, D: *Šport i protupravna ponašanja*, u: Kačer, H (ur.), *Uvod u sportsko pravo*, Zagreb, 2009.

15. Primorac, D; Pilić, M: *Sigurnost i zaštita na nogometnim utakmicama i ostalim sportskim priredbama prema rješenjima konvencije Vijeća Europe CETS br. 218*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 56, 2/2019.
16. Rowland, C: *From where I was standing: A Liverpools supporter view of the Haysel Stadium tragedy*, 2009
17. Veić, P; Gluščić, S: *Prekršajno pravo – opći dio*, Zagreb, 2013.

Pravni izvori:

1. *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=005>,
2. *Council of Europe Convention on an Integrated Safety, Security and Service Approach at Football Matches and Other Sports Events*, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=218>,
3. *HNS - Pravilnik o zaštiti i sigurnosti na nogometnim utakmicama*, dostupno na: <https://hns-cff.hr/files/documents/24409/Pravilnik%20o%20zaštiti%20i%20sigurnosti.pdf>,
4. *Kazneni zakon*, *Narodne novine* br. 10/97, 27/1998, 50/00, 129/00, 84/05, 51/01, 111/2003, 190/03, 105/04, 71/06, 110/07, 152/08, 57/11, 77/11, 125/11, 143/12.
5. *Kazneni zakon*, *Narodne novine* br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22.
6. *Prekršajni zakon*, *Narodne novine* br. 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18, 114/22.
7. *Recommendation 963 of the Cultural and educational means of reducing violence*, CoE, Strasbourg, 1983., dostupno na: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?leid=14997&lang=en>,
8. *Recommendation No. R (84) 8 of the Reduction spectator violence at sports events, particularly at football matches*, CoE, Strasbourg, 1984., dostupno na: <https://rm.coe.int/native/09000016804e8d55>,
9. *Resolution on hooliganism and the free movement of football supporters*, dostupno na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/364cb755-23b0-4f48-9e6e-ed77961b56a9>
10. *Ustav Republike Hrvatske*, *Narodne novine* br. 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.
11. *Zakon o javnom okupljanju*, *Narodne novine* br. 128/99, 90/05.

12. *Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine* br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22.
13. *Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira, Narodne novine* br. 5/90, 30/90, 47/90, 29/94.
14. *Zakon o sportu, Narodne novine* br. 141/22.
15. *Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima, Narodne novine* br. 117/03, 71/06, 43/09, 34/11, 114/22.
16. *Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, Narodne novine* br. 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 90/10, 143/12, 152/14.

Sudska praksa:

1. ESLJP, *Seražin protiv Hrvatske*, zahtjev br. 19120/15, od 9. listopada 2018. godine
2. ESLJP, *S., V. i A. protiv Danske*, zahtjev br. 35553/12, 36678/12 i 36711/12, od 22. listopada 2018. godine
3. ESLJP, *Šimunić protiv Hrvatske*, zahtjev br. 20373/17, od 22. siječnja 2019. godine
4. ESLJP, *Mesić i dr. protiv Hrvatske*, zahtjev br. 792/16, od 12. veljače 2019. godine
5. ESLJP, *Velkov protiv Bugarske*, zahtjev br. 34503/10, od 21. srpnja 2020. godine
6. Općinski sud u Rijeci, presuda poslovni broj: Pp J-473/2020-16 od 6. srpnja 2022. godine
7. Općinski prekršajni sud u Splitu, presuda poslovni broj: Pp-15308/2022-4 od 27. listopada 2022. godine
8. VPSRH, presuda poslovni broj: Jž-3068/2017 od 9. siječnja 2019. godine
9. VSRH, presuda poslovni broj: Kž-416/69-3 od 26. lipnja 1969. godine
10. VSRH, presuda poslovni broj: I Kž-193/08-10 od 22. listopada 2008. godine
11. Ustavni sud Republike Hrvatske, odluka poslovni broj: U-III/3204/2019 od 17. studenoga 2021. godine

Statistička izvješća:

1. MUP: Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata u 2022. godini, dostupno na: <https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/statistika-mup-a-i-bilteni-o-sigurnosti-cestovnog-prometa/283233>,

Internetski izvori:

1. Godišnjica neodigrane utakmice Dinama i Zvezde: 21 godina od velikih nereda na Maksimiru, dostupno na: <https://www.index.hr/sport/clanak/godisnjica-neodigrane-utakmice-dinama-i-zvezde-21-godina-od-velikih-nereda-na-maksimiru/551543.aspx>, 8. srpnja 2023.
2. Najveći navijački neredi, dostupno na: <https://www.vecernji.hr/sport/najveci-navijacki-neredi-809894>, 8. srpnja 2023.
3. Kukasti križ načinjen od hrvatskih huligani, dostupno na: <https://www.vecernji.hr/sport/kukasti-kriz-nacinjen-od-hrvatskih-huligana-822517>, 8. srpnja 2023.
4. Livaja na slavlju poveo pjesmu: Pi*ke šibenske dobit ćete batine, dostupno na: <https://www.index.hr/sport/clanak/livaja-na-slavlju-poveo-pjesmu-pike-sibenske-dobit-cete-batine/2466135.aspx>, 8. srpnja 2023.
5. Vinicius: prijtnje smrću, vješanje lutke...Ova zemlja poznata je kao zemlja rasista, dostupno na: <https://www.vecernji.hr/sport/video-vinicius-prijtnje-smrcu-vjesanje-lutke-ova-zemlja-poznata-je-kao-zemlja-rasista-1682073>, 8. srpnja 2023.